

نسخه‌های خطی شاهنامه در هند

نسخه‌های خطی شاهنامه (با ذکر تاریخ)

● ۱۷۹۵ (خدابخش)

نستعلیق، ابن یحیی، ۴ رمضان ۷۸۹ (؟) / ۱۳۸۷، ص ۷۶۸، س ۲۱، اندازه

۲۵/۵ × ۱۶/۵

توضیحات: ناقص الطرفین، به ظاهر جلد دوم است که با تخت نشینی گشتاسپ شروع می‌شود ولی در آخر نسخه قسمتی از جزء اول شاهنامه آمده است. در حالی که در ترقیمه آمده که نسخه در سال ۷۸۹ هـ کتابت شده ولی از وضع نسخه و خط آن استنباط می‌شود که این سال کتابت درست نیست و نسخه غالب به یقین در قرن هجدهم میلادی استنساخ شده بود. بیست و پنج مجلس عادی به سبک هندی هم شامل نسخه است.

آغاز: جلد دوم (ورق ۱ تا ۳۰۱)

چو گشتاسپ را داد لهراسپ تخت فرود آمد از تخت و بر بست رخت
قسمتی از جلد اول شاهنامه که اشتباهاً در این نسخه بعد از جلد دوم آمده از
ورق ۳۰۲ تا ۳۸۴ می‌باشد و با این جمله به پایان می‌رسد:
داستان خواب دیدن فردوسی دقیقی شاعر را...

انجام: قسمت دوم:

اگر سال نیز آرزوت آمدست نهم سال هشتاد با سیصدست

● ۶۳ (شورای هند)

نستعلیق، ۱۴۲۵/۸۲۹، ص ۱۴۳۲، س ۱۹، اندازه ۲۱/۵×۳۲.

آغاز: دیباچه بایسنفر که در ۱۴۲۶/۸۲۹ نوشته شده بود، با این بیت کمال خجندی (م: ۱/۸۰۳-۱۴۰۰، معاصر حافظ شیرازی) شروع می‌شود:

افتتاح سخن آن به که کنند اهل کمال

به ثنای ملک العرش خدای متعال

مالک الملکی که در تدبیر ملک و ملکوت و تربیت عالم لاهوت و ناسوت (۱-۲۱)،

اصل شاهنامه:

بنام خداوند جان و خرد

انجام: آمدن کیخسرو بیاری گودرز و لشکر ایران

برو آفرین خواندند بخردان که ای شهریار سر موبدان

● ۶۰۰،۵۴ (موزه ملی)

نستعلیق، ابن محمدالمحمود، ۱۴۲۷/۸۳۱، ص ۱۱۷۰، (چهار ستون)، اندازه

۳۲×۲۲.

آغاز: سپاس و ستایش مر خدای را عز و جل که پروردگار هر دو جهانست و

آفریدگار زمین و زمان (در چهار صفحه)، آغاز شاهنامه:

بنام خداوند جان و خرد

انجام: ز هجرت شده پنج هشتاد بار بنام جهان داور کردگار (۴۸۵)

در خاتمه کتاب و تاریخ:

آغاز: دو شم اندر دل سروشی تا که این الهام داد

غم مخور کامد شب تاریک غم را بامداد

انجام: نازمین را کرد صانع جای آرام و سکون

بر فراز او فلک را گردش مادام داد (۵۸۵ب)

● ۳۹۰۹ (رامپور)

نستعلیق، محمد بن محمد یوسف النشتری، ۸۴۰ هـ، ص ۱۰۷۸، دارای مجالس.

● ۴۲۱ (ایوانف)

نستعلیق شکسته، بدهن بن قوام الدین بن کمال الدین یوسف علم دار مخاطب به

امیر بلغاری، ۱۴۷۷/۸۸۲، ص ۱۲۵۸، س ۲۱ (چهار ستون)، اندازه ۲۴×۳۱.

توضیحات: مقدمه دارد به نثر که از آغاز ناقص است. هجو محمود و «در ختم کتاب

گوید» هم شامل این نسخه است و با ذکر یزدگرد سوم (۶۳۲-۶۵۱ هـ)

به پایان می‌رسد.

آغاز: دفتر اول:

بنام خداوند جان و خرد (۷-۱۸۱)

دفتر دوم:

بنام خداوند خورشید و ماه (۱۸۱-۳۵۷)

دفتر سوم:

خداوند پیروزی و فرهی (۳۵۷-۴۸۴)

دفتر چهارم:

بنام خداوند خورشید و ماه

هجو محمود غزنوی با این بیت شروع می‌شود:

ایا شاه محمود کشور کشای ز کس گرنترسی بترس از خدای

انجام: ز هجرت سه صد سال و هشتاد و چار

بنام جهان داور کردگار

● ۸۱-۸۲ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۱۴۸۸/۸۹۴، ص ۱۶۰۶، س ۲۷، اندازه ۱۲/۹×۱۲.

توضیحات: نسخه کامل و دارای مجالس است.

● ۳۵۸ (خدا بخش)

نستعلیق، مرشد الکاتب الشیرازی، ۱۷ رمضان ۱۵۲۷/۹۴۲، ص ۱۲۲۴،
س ۲۵، اندازه ۳۴×۲۵.

توضیحات: این نسخه دارای اهمیت تاریخی است زیرا که علی مردان خان یکی از
منصب داران شاهجهان پادشاه تیموری (۱۶۲۷/۱۰۳۷-۱۶۵۸/۱۰۶۸)
چنانکه از نوشته‌ای روی ورق ۶۱۲ بر می‌آید، آن را به این پادشاه تقدیم
نموده بود. علی مردان خان در ۱۶۳۷ م به دهلی آمد و در ۱۶۵۷ م
درود به حیات گفت. یادداشت مذکور بدین قرار است:

«علی مردان خان بروز ملازمت به اعلیحضرت گذرانید»

نسخه مشتمل است بر تقریباً ۵۰,۰۰۰ بیت و مینیاتورهای قشنگ به سبک
ایرانی دارد. بعضی صفحات از لابلای نسخه منقود الاثر است ولی
مقدمه بایسنغر در آغاز آمده است.

آغاز: دیباچه بایسنغر (۱-۱۳)

اصل شاهنامه: (ورق ۱۳ ب)

چو لهراسپ بنشست بر تخت شاد به شاهنشهی تاج بر سر نهاد

● ۲۷۹ (حمیدیه)

نستعلیق، ۱۵۵۴/۹۶۲، س ۱۷ (چهار ستون).

توضیحات: مقدمه، فهرست مطالب شاهنامه، فهرست پادشاهان ایران همراه با
فرهنگ واژه‌های دشوار شامل نسخه است.

۱- یک نسخه خطی شاهنامه به خط مرشد الکاتب الشیرازی در مجموعه کورکیان (آمریکا)
به شماره ۸۴ نگهداری می‌شود. رک: شاهنامه در موزه‌ها، وزارت فرهنگ و هنر، چاپ الوان،
تهران، ۱۳۵۴، ص ۳۴.

● ۵۹۴ (بارت اتهاس)

نستعلیق، ۱۵۶۷/۹۷۵، ص ۱۰۰۰، اندازه ۳۴×۲۰.

توضیحات: دارای مجالس است.

● ۱۰۹۹ (سالار جنگ)

نستعلیق خوب، ۱۵۶۹/۹۷۷، ص ۱۰۴۴ (چهار ستون)، اندازه ۳۵/۸×۲۲/۷.

توضیحات: پانزده مجلس به مکتب شیرازی شامل نسخه می‌باشد.

آغاز: مقدمه بایسنغر:

پادشاهی که پادشاهان را پادشاهی ز فیض همت اوست

آغاز شاهنامه:

بنام خداوند جان و خرد

● ۱۷۹۴ (خدا بخش)

نستعلیق، ابن ابوالمکارم سعدالله الحجازی، ۳ ذی القعدة ۱۵۷۸/۹۸۵،

ص ۱۲۳۸، س ۲۵، اندازه ۳۲×۱۹.

توضیحات: دارای تقریباً چهل مجلس به سبک هندی است و بدون مقدمه‌ای
می‌باشد.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

● ۳۶۰ (خدا بخش)

نستعلیق، کمال الدین بن ابراهیم، ۲۹ شوال ۱۵۹۱/۹۹۹، ص ۱۲۰۲، س ۲۵،

اندازه ۳۰×۲۱/۵.

توضیحات: دیباچه بایسنغر و فهرست پادشاهان ایرانی از کیومرث تا یزدگرد که اسم

آنها در شاهنامه آمده، در این نسخه شامل است. دارای تقریباً ۵۰,۰۰۰

بیت است و مجالس هم دارد. باید تذکر داد که نسخه‌ای از شاهنامه که

محمد منعم پسر کاتب این نسخه کمال‌الدین آن را کتابت کرده و به شخصی به نام شهاب‌الدین خان تقدیم نموده بود، در کتابخانه موزه بریتانیا نگهداری می‌شود. رک: فهرست ریو، ص ۵۳۷.

آغاز: دیباچه بایسنغر (۱-۱۱ الف)

اصل شاهنامه (۱۱ ب)

دفتر دوم (۲۰۰ ب)

کنون کار بیژن یگویم ترا   بدان آب حکمت بشویم ترا
دفتر سوم (۳۲۷ الف)

چو گشتاسپ را داد لهراسپ تخت   فرود آمد از تخت بر بست رخت
دفتر چهارم (۴۷۶ الف)

ز ایران بزرگان ابا موبدان   بگرد آمد و نامور بخیزدان
● ۷۰۲ (موزه ملی)

نسخ، نصیرالدین، ۲۴ رجب ۱۵۹۲/۱۰۰۰، ص ۱۱۷۸، (چهار ستون)، اندازه ۲۲/۵ × ۳۰.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

انجام: ز کردار شاهان سخن شد تمام   حدیث... کرده شد و السلام
● ۷۹۰ (مزقل)

نستعلیق، عبدالواحد زاهدی، ۶/۱۰۰۴-۱۵۹۵، جونپور، ص ۸۱۴، س ۳۱، اندازه ۲۱ × ۳۲/۴.

توضیحات: مطلا است و مهرهای مسعود حسن و بادشاه خان روی نسخه ثبت است.

آیات روی حاشیه هم کتابت شده است.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

انجام: ز هجرت سه صد سال هشتاد چهار (؟)

بنام جهان‌دور کردگار

● ۳۶۱ (خدا بخش)

نستعلیق، کمال‌الدین بن ابراهیم، ۱۴ شعبان ۱۰۰۸/۱۶۰۰، ص ۱۱۹۲، س ۲۵، اندازه ۲۶/۵ × ۱۶/۵.

توضیحات: نسخه مطلا و دارای میناتورست و رونویس همان نسخه خطی است که همین کاتب آن را کتابت کرده و در کتابخانه خدا بخش به شماره ۳۶۰ منضوط است. دیباچه‌ای دارد و منقسم به چهار دفتر زیر است.

آغاز: دیباچه (۱ ب-۱۱ الف)

دفتر اول (۱۱ ب-۱۹۸ الف)

دفتر دوم (۱۹۸ ب-۳۲۲ الف)

دفتر سوم (۳۲۲ ب-۴۷۱ الف)

دفتر چهارم (۴۷۱ ب تا آخر نسخه)

● ۱۱۰۰ (سالار جنگ)

نستعلیق خوب، ۲۰ شعبان ۱۰۰۹/۱۴ فوریه ۱۶۰۱، ص ۱۳۶۰، (چهار ستون)، اندازه ۲۴/۵ × ۱۴.

توضیحات: ناقص الطرفین، دارای سه مجلس: کیومرث روی تخت همراه با درباریان، دربار طهمورث و دربار فریدون به سبک دکن (بیجاپور) و جدول ظلابی است.

آغاز: مقدمه بایسنغر،

شاهنامه: چو گرشاسپ را داد لهراسپ تخت

انجام: سپاه پراگنده را گرد کس   وزین سان که گفتی بگردان سخن

(از فرستادن ماهوی سوری آسیابان را بکشتن یزدگرد و پند موبدان درباره
بازداشتن او از کشتن)

● ۳۹۱۱ (رامپور)

نستعلیق، غیاث‌الدین بن عبدالقادر بن اسحق، ۱۰۱۱ هـ، دارای مجالس.

● ۳۱۱ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۴ ذی‌القعدة ۱۰۱۵/۱۶۰۷، ص ۸۸۳، س ۲۵، اندازه ۲۳/۵×۱۶/۵.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

انجام: هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام

● ۱۱۰۱ (سالار جنگ)

نستعلیق خوب، ۱۶۱۷/۱۰۲۶، ص ۱۱۹۸، (چهار ستون)، اندازه ۳۴/۶×۲۲/۴.

توضیحات: دارای مقدمه بایسنغر و سی و هفت مجلس به مکتب شیراز است.

آغاز: مقدمه:

فریدون خورشید جمشیدشان بامرش درین گنبد آمد روان

آغاز شاهنامه:

بنام خداوند جان و خرد

انجام: هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام

● ۹۳۵ ف ۸۶۲ (دانشگاه عثمانیه)

نستعلیق، ۱۶۱۸/۱۰۲۷، ص ۱۳۸۸، س ۱۹.

توضیحات: در کتابخانه شخصی به نام خواجه محمد میرک مضبوط می‌بوده است.

در آغاز احوال پادشاهان ایران در ۳۶ ورق گنج‌نیده شده است.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

انجام: سر آمد گنون قصه یزدگرد بمه ماه سپندارمذ روز کرد

(آخرین مصرع این بیت در چاپ‌ها بدین قرار آمده: بمه سفندارمذ روز ارد،

از تاریخ انجام شاهنامه)

● ۳۹۱۲ (رامپور)

نستعلیق، ۱۰۳۳ هـ، برای محمد قطب شاه استنساخ گردید. دارای مجالس

است.

● ۹۳ (ملا فیروز)

نستعلیق زیبا، ۱۶۲۵/۱۰۳۵، اندازه ۱۴×۹/۳ اینچ (۳۵/۵۶×۲۳/۸۱ سم).

توضیحات: با حکومت لهراسپ شروع می‌شود و بنا بر این جلد دوم شاهنامه

می‌باشد.

● ۱۱۰۲ (سالار جنگ)

نستعلیق زیبا، رمضان ۱۰۴۱/مارس ۱۶۳۲، ص ۱۲۳۶، (چهار ستون)، اندازه

۳۳×۲۲.

توضیحات: دارای دو مقدمه به نثر که یکی از آنها مقدمه بایسنغر است. این نسخه

به قرار زیر در چهار بخش تقسیم شده است.

آغاز: آغاز مقدمه قدیم (غیر از بایسنغر):

سپاس و آفرین مر خدای را که این جهان و آن جهان آفرید...

قسمت اول با همان بیت اول شاهنامه و قسمت دوم با این بیت شروع

می‌شود:

بنام خداوند خورشید و ماه که دل را بنامش خرد داد راه

آغاز قسمت سوم:

نخستین که نوک قلم شد سیاه گرفت آفرین بر خداوند ماه

آغاز قسمت چهارم:

بدو آفرین کافرین آفرید مکان و زمان و زمین آفرید

انجام: چو خواهشگری و نیازم نبود برین بر بیستم زبان بر کشود
(آخرین مصرع این بیت در چاپ های شاهنامه بدین قرار ثبت شده است:

برین بر بیستم زبان حسود)

● ۱۶۳۶ (موزه حیدرآباد)

نستعلیق، پیر بخش، ۴ جمادی الاول ۱۰۵۱/۱۶۴۱، ص ۱۱۹۴، س ۲۷، اندازه

۳۸×۲۰.

توضیحات: بعضی صفحات مذهب است. پنجاه و چهار مجلس به سبک ایرانی و

مقدمه ای دارد که قبل از بایسنغر نوشته شده بود. در آخر نسخه ترقیمه

آمده که بدین قرار است:

تمت کتاب فرخنده اکساب مسمی (به) شاهنامه بدستخط... فقیر پیر

تقصیر پیر بخش کاتب، بروز یکشنبه چهارم شهر جمادی الاول سنه

۱۰۵۱ هـ.

آغاز: مقدمه.

سپاس و آفرین مر خدای را که این جهان...

دفتر اول:

بنام خداوند جان و خرد

دفتر دوم:

ستایش کنم ایزد پاگ را

دفتر سوم:

نخستین که نوک قلم شد سیاه

دفتر چهارم:

بنام خداوند خورشید و ماه

● ۲۳ (محمودآباد)

نستعلیق، ۳/۱۰۶۳-۱۶۵۲، ص ۷۱۸، س ۲۵، اندازه ۳۳/۵×۲۰.

توضیحات: صفحه اول مطلاً است و نسخه کرم خوردگی دارد. جلد اول شاهنامه می باشد.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

انجام: اسپ او بوی اسپان شنید خروشی بر آورد و اندر دمید

● ۵ (محمودآباد)

نستعلیق، ۳/۱۰۶۳-۱۶۵۲، ص ۶۱۳، س ۲۵، اندازه ۳۲×۲۰.

توضیحات: کرم خوردگی دارد.

آغاز: خروشی بر آورد چون بیم شان

انجام: نجوید کسی از سرکشان تاج شاه بماند نهی دست چندین سپاه

● ۲ (کاما)

نستعلیق، ویسی بن محمد، ۸/۱۰۶۸-۱۶۵۷، ص ۱۰۲۰، س ۱۷، اندازه

۳۵×۲۴.

توضیحات: بیست صفحه مقدمه دارد. متن در دو مجلد، اول هر مجلد دو سر لوح،

یک تذهیب در آغاز و یک تذهیب بعد از این دو بیت:

هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر زراتشت علیه السلام

و بر آل و یاران او اجمعین هزاران آفرین از جهان آفرین

در خاتمه جلد اول آمده:

تمام شد جلد اول در تاریخ سلخ شهر شوال سنه ۱۰۶۳ هـ،

حسب الفرموده رفعت پناه مولانا ابوالقاسم سمت تحریر یافت.

کاتب العبد الاقل ویسی بن محمد.

در پایان جلد دوم: چهاردهم شهر ذی قعدة ۱۰۶۸ هـ.

نسخه دارای ۵۶ مجلس ایرانی است و در بعضی مجلس ها صورت هارا خراب کرده اند.

● ۱۱۰۳ (سالار جنگ)

نستعلیق خوب، سؤال ۱۰۷۱/ مه ۱۶۶۸، ص ۱۳۴۶، (چهار ستون)، اندازه ۳۳/۶×۲۲/۲.

توضیحات: کتابت این نسخه در سال ۱۰۶۹/۱۶۵۸ شروع شد. مقدمه ای به نثر و سی و هفت مجلس به مکتب تیموری هندی دارد. دو ورق اول مطلقاً است. مهر «نیرالملک ۱۲۰۶» روی نسخه ثبت است.

آغاز: قسمت اول:

به بسم الله آغازم شاهنامه را نمایم که او هست خلاق ما
قسمت دوم با همان اولین بیت شاهنامه و قسمت سوم با این بیت شروع
می شود:

چولهراسپ آگه شد از کار شاه ز لشکر که بودند با او پراه
قسمت چهارم:

چو شد بادشاه جهان بزدگرد سپاه پراگنده را جمع کرد

● ۳۶۵ (خدا بخش)

نستعلیق، ۲۲ رمضان ۱۰۹۴/۱۶۹۴، ص ۲۷۴، س ۲۵، اندازه ۳۱/۵×۱۹.

توضیحات: نسخه های خطی شاهنامه در کتابخانه خدا بخش به شماره های ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵ نوشته یک کاتب استنساخ گردیده است و دو صفحه اول هر نسخه مذهب است. این نسخه جلد چهارم شاهنامه می باشد.

آغاز: پادشاهی یزدگرد:

چو شد بادشاه جهان یزدگرد سپاه پراگنده را جمع کرد

انجام: با ایاتی تحت عنوان «در ختم کتاب گوید»

● ۷۰۹۰۶۲ (موزه ملی)

نستعلیق، اواخر شهر ربیع الاول ۱۱۰۰/۱۶۸۸، ص ۶۱۴، س ۲۳، اندازه ۳۲×۲۰.

توضیحات: جلد دوم شاهنامه.

آغاز: چولهراسپ بنشست بر تخت داد بشاهنشهی تاج بر سر نهاد
انجام: ز هجرت شده پنج هشتاد بار بنام جهانداور کردگار
● ۶۰۳ (سلام)

نستعلیق، یکم رجب المرجب ۱۱۲۰/۱۷۰۸، ص ۶۴۰، س ۲۱، اندازه ۳۰×۱۹/۵.

توضیحات: به تقاضای «مرزای عالمقدار ذوی الاقتدار میرزا محمد علی والایار»
استنساخ شد.

آغاز: نخست آفرین کن تو بر کردگار جهاندار و پیروز و پروردگار
انجام: بفضل خدا باش امیدوار ز کرده پشیمان ز بد شرمسار
● ۴۰۵/۱ (سلام)

نستعلیق، جعفر، ۱۱۲۰/۱۷۰۸، ص ۱۰۶۴، س ۲۵، اندازه ۱۴×۸/۳
(۳۵/۵۶×۲۱/۲۷ سم).

توضیحات: دیباچه ای به نثر دارد و هم دارای مجالس است.

● ۴۰۷/۳ (سلام)

نستعلیق، جعفر، ۱۱۲۰/۱۷۰۸، ص ۶۴۰، س ۲۱، اندازه ۱۲×۸/۷
(۳۰/۴۸×۲۲/۵۴ سم).

● ۳۷ (سلیمان)

نستعلیق، ۱۱۳۳/۲۱-۱۷۲۰، ص ۵۳۶، س ۲۱.

توضیحات: دفتر اول شاهنامه.

انجام: چو خواهشگری و نیازم نبود برین بر بستم زبان حسود
● ۸۷۳ (سلیمان)

نستعلیق، محمد مقیم ولد شیخ عبدالحکیم، ۱۷۲۰/۱۱۳۳، ص ۲۵۶، س ۲۵،
اندازه ۲۷/۴×۱۵/۵.

توضیحات: دفتر دوم شاهنامه.

انجام: نه بر شخ و ریگش بروید گیا زمینش روان ریگ چون توتیا
(از: خوان ششم گذشتن اسفندیار از برف)
● ۸۷۴ (سلیمان)

نستعلیق، محمد مقیم ولد شیخ عبدالحکیم، ۱۷۲۰/۱۱۳۳، ص ۴۱۲، س ۲۵،
اندازه ۲۷/۴×۱۵/۵.

توضیحات: دفتر سوم شاهنامه.

انجام: بدو گفت شیروی جانم تراست دگر آرزو هر چه خواهی رواست
(از: خواستن شیروی شیرین را و کشتن شیرین خود را و کشته شدن شیروی)
● RV۵۹/C۲۱۳ (وکتوریا میموریل)

نستعلیق، ابن شاه محمود جمال الدین الکاتب، پانزدهم ذی القعدة سنه عشرين و
الف (۱۶۱۱/۱۰۲۰)، ص ۷۴۲، س ۲۷، اندازه ۳۶/۵×۲۴.

توضیحات: مطلقاً و مذقّب و دارای پنجاه مجلس است. ترقیمه ای دارد بدین قرار:

تقت الكتاب بعون الملك الوهاب المشتهر به شاهنامه من كلام الملك
الشعرا علامي فهامي نادرة الزماني سبحان العرب والعجم ابوالقاسم
حكيم فردوسي عليه الرحمة والغفران بتاريخ پانزدهم شهر ذی قعدة
الحرام سنه عشرين والف في الهجر النبويه صلى الله عليه وآله وسلم،
كته العبد الضعيف المحتاج المذنب ابن شاه محمود جمال الدین الکاتب.

آغاز: بر ارواح منیره ضمائر مستیره عقلای ذوی الابصار و شعرای اولی الافکار...
انجام: ز ما بر روان محمد درود همی تابود روز و شب تا بود
● ۴۱/۱ (جامعه)

نستعلیق، نثار علی، ۱۷۳۴/۱۱۴۷، ص ۵۴۸، س ۱۷، اندازه ۳۰/۵×۱۶.
توضیحات: جلد اول شاهنامه.

انجام: سخن ها بدین داستان شد بین چنان چون درآمد ز بالا سخن
● ۳۹۱۴ (رامپور)

نستعلیق، ۱۱۸۵ هـ، ص ۵۱۲، دفتر سوم و چهارم است.
● ۷۰۴ (موزه ملی)

نستعلیق، ۱۷۸۸/۱۲۰۳، ص ۲۷۲، (چهار ستون)، اندازه ۳۱/۵×۲۰/۳.

توضیحات: مهرهایی از «تربیت خان بهادر و معین الدوله وزیر الملک محمد علی
خان بهادر صولت جنگ روی اولین صفحه نسخه ثبت است. جلد اول
شاهنامه می باشد.

انجام: کلالی چکیده ز گلبرگ جان شرابی از و رفته آبی روان
● ۱۸۵ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، رجب ۱۸۱۲/۱۲۲۷، ص ۱۱۹۶، س ۲۵ (چهار ستون)، اندازه
۳۵/۹×۲۲.

توضیحات: دارای مجالس است و نسخه کامل شاهنامه می باشد.

انجام: هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام
● ۸۹۱.۵۵۱۴/۱۰۳ (سبحان الله)

نستعلیق، ۱۸۱۶/۱۲۳۲، ص ۵۳۴، س ۲۹، اندازه ۱۰/۵×۷
(۲۵/۴×۱۲/۹۲ سم).

● ۶۰۴ (سلام)

نستعلیق، غوث علی، ۲۱ ذی الحجّه ۱۲۳۵/۱۸۲۰، ص ۱۲۰۸، س ۲۵، اندازه ۳۴/۵×۲۱/۵.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

انجام: چو خواهشگری و نیازم نبود برین بر بیستم زبان حسود

● ۳۹۱۷ (رامپور)

نستعلیق، نور احمد ولد میان محمد سعید، ۱۲۴۰ هـ، ص ۱۱۸۸، دارای مجالس است.

● ۲۰۰۶۳۵ (دانشگاه دهلی)

نستعلیق، ۱۸۲۹/۱۲۴۵، ص ۱۱۸۶، س ۱۳، اندازه ۲۸×۲۱/۵.

توضیحات: ناقص الآخر است.

آغاز: گفتار اندر ستایش خود، گفتار در آفرینش جهان...

انجام: نه جستن از دهر جز نام نیک و زان نام جستن سرانجام نیک

در آخر ابیاتی در هجو سلطان محمود شامل نسخه است.

● ۳۹۱۶ (رامپور)

نستعلیق، خواجه احمد الله، ۱۲۴۶ هـ، ص ۱۱۱۴، دارای مجالس است.

● ۱۷۹۳ (خدا بخش)

نستعلیق، احمد، ۲۳ رمضان ۱۲۴۶/۱۸۳۱، ص ۱۱۷۰، س ۲۵ (چهار ستون)،

اندازه ۲۸/۵×۱۶/۵.

توضیحات: مجالس دارد و در دو جزو منقسم است.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

قسمت دوّم:

چو لهراسپ آگه شد از کار شاه ز لشکر که بودند با او براه

● ۷۸۸ (مزمل)

نستعلیق، ۱۸۳۷/۱۲۵۳، ص ۱۶۳۰، س ۱۹، اندازه ۲۷/۲×۱۶.

توضیحات: جلد اوّل شاهنامه می باشد.

انجام: گرانمایه لهراسپ آرام یافت خرد مایه دانا برین رام یافت

هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام

● ۳۹۱۸ (رامپور)

نستعلیق، سید امیر شاه رامپوری، ۱۲۵۴ هـ، ص ۱۴۶۲، دارای مجالس است.

● ۷۸۹ (مزمل)

نستعلیق، ۱۸۴۲/۱۲۵۸، ص ۱۵۲۲، س ۱۹، اندازه ۲۸/۴×۱۵.

توضیحات: جلد سوّم شاهنامه است.

آغاز: خداوند فیروزی و فرهی خداوند دیهیم و شاهنشهی

انجام: چو خواهشگری و نیازم نبود برین بر به بستم زبان حسود

● ۳۴-۲۷-۱ (جامعه)

نستعلیق شکسته، شیخ رکن الدین حسین، ۱۸۴۲/۱۲۵۸، ص ۲۶۸، س ۲۷،

اندازه ۴۴×۳۲.

توضیحات: جلد اوّل و دفتر اوّل شاهنامه می باشد.

انجام: پذیرفت پیران همه پند او که سالار او بود و پیوند او

● ۲۷-۲-۳۵ (جامعه)

نستعلیق، شیخ رکن الدین حسین، ۱۸۴۳/۱۲۵۹، ص ۲۸۳، س ۲۷، اندازه

۴۴×۳۲.

توضیحات: جلد دوّم و دفتر چهارم شاهنامه می باشد.

آغاز: بدو آفرین کافرین آفرید مکان و زمان و زمین آفرید

انجام: فرستم درود فرستاده زین

● ۱ (تغلق آباد)

نستعلیق، ۶ محرم ۱۲۶۰/۱۸۴۴، ص ۱۱۱۴، س ۱۷، اندازه ۲۱×۲۸.

توضیحات: غالباً جهومک لعل کایست کرن که جلد دوّم شاهنامه مضبوط در همین کتابخانه را استنساخ کرده، کاتب این جلد اوّل می باشد.

انجام: با آواز خسرو نهادند گسوش سپردند او را همه نوش و هوش

● ۲ (تغلق آباد)

نستعلیق، جهومک لعل کایست کرن، شوال المکرم ۱۲۶۰/۱۸۴۴، ص ۹۰۸،

س ۱۷ (چهار ستون)، اندازه ۲۱×۲۸.

توضیحات: جلد دوّم شاهنامه می باشد.

آغاز: کنون ای سخن گوی بیدار مرد

(بازگشتن فردوسی از سخن دقیقی بسخن خویش)

انجام: چو خواهشگری و نیازم نبود برین بر به بستم زبان حسود

● ۱۸۶ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۱۳ ذی الحجّه ۱۲۶۰/۱۸۴۴، ص ۳۳۲، س ۲۳، اندازه ۱۸×۳۱/۸.

توضیحات: دارای مجالس است و جلد سوّم شاهنامه می باشد.

آغاز: داستان بر تخت شاهی نشستن لهراسپ شاه

چو لهراسپ به نشست بر تخت داد

انجام: چه باشی تو ایمن ازین چرخ پیر که فرجام انجامت آید گریز

● ۱۸۷ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۶۱-۵/۱۲۶۰-۱۸۴۴، ص ۳۱۸، س ۲۳ (چهار ستون)، اندازه

۱۸/۷×۳۱/۵.

توضیحات: دارای مجالس است.

آغاز: بنام خداوند خورشید و ماه

انجام: ز گفتار ایشان دلش تازه گشت

● ۱۸۸ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۶۱-۵/۱۲۶۰-۱۸۴۴، ص ۳۵۵، س ۲۳ (چهار ستون)، اندازه

۱۸/۷×۳۱/۵.

توضیحات: دارای مجالس است.

آغاز: بنام خداوند جان و خبرد

انجام: سپهدار پیران و آن انجمن نهادند سرسوی شاه یمن

در نسخه های چاپی مصرع دوّم این بیت بدین قرار ثبت شده است:

نهادند سرسوی مرز ختن، از: بازگشتن ایرانیان بنزد خسرو.

● ۱۸۹ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۲۹ محرم ۱۲۶۱/۱۸۴۵، ص ۳۴۵، س ۲۳ (چهار ستون)، اندازه

۱۸×۳۱/۷.

توضیحات: دارای مجالس است.

آغاز: بنام خداوند خورشید و ماه

انجام: برآمد کنون قصّه یزدگرد بمه ماه سفندارمذ روز کرد

(از تاریخ انجام شاهنامه)

● ۴۰ (انصاری)

نستعلیق، امیر حیدر، ۲۹ شعبان ۱۲۷۲/۱۸۵۶، ص ۳۲۰، س ۲۳، اندازه

۱۵×۳۰.

آغاز: به بسم الله آغاز سرنامه را نمایم که او هست خلاق ما

انجام: ازین پس نمیرم که من زنده‌ام که تخم سخن من پراگنده‌ام
هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علییه السلام

● ۲۹ (محمودآباد)

نستعلیق، ۱۸۵۹/۱۲۷۶، ص ۱۲۰۲، س ۲۶، اندازه ۴۲/۵×۲۹.

توضیحات: در آغاز نسخه فهرست اسامی پادشاهان و مدت حکومت آنها قید شده و دارای مجالس جنگی است.

نمیرم ازین پس که من زنده‌ام که تخم سخن را پراگنده‌ام

● ۶۰۶ (سلام)

نستعلیق، ۱۰ ربیع الثانی ۱۳۰۶/۱۸۸۸، ص ۵۶۲، س ۲۵، اندازه ۳۳×۲۳.

توضیحات: جلد اول شاهنامه می‌باشد.

انجام: بهایان شد این داستان فرود کنون رزم کاموس باید شنود

● ۲۳۳ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۱۲ ماه ساون ۸۹۴ سمت، ص ۵۹۸، س ۲۷ (چهار ستون)، اندازه

۴۸/۹×۲۹.

توضیحات: ساون یکی از ماه‌های هندی است و ۸۹۴ سال سمت هم هندی است.

جلد اول شاهنامه می‌باشد.

انجام: کنون من بگویم سخن کو بگفت منم زنده او گشت با خاک جفت

(از: بخواب دیدن فردوسی دقیقی را)

● ۷۵۵/۳۰ (سلیمان)

نستعلیق، محمد مقیم، دوم جلوس محمد شاه، دفتر اول: ۲۶۸ ورق، دفتر دوم و

سوم: ۳۳۴ ورق، دفتر چهارم: ۱۰۶ ورق، س ۲۱، اندازه ۱۱×۶/۷

(۲۷/۹۴×۱۷/۴۶ سم).

نسخه‌های خطی شاهنامه (بدون ذکر تاریخ)

● ۳۹۱۰ (رامپور)

نستعلیق، ص ۲۹۲، قسمت دوم شاهنامه.

● ۳۹۱۳ (رامپور)

نستعلیق، دارای مجالس است.

● ۳۹۱۵ (رامپور)

نستعلیق، ص ۹۶۸.

● ۳۹۱۹ (رامپور)

نستعلیق، ص ۷۳۶.

● ۳۴/۲۷-۲ (جامعه)

نستعلیق شکسته، ص ۲۶۱، س ۲۷، اندازه ۴۴×۳۲.

توضیحات: دفتر دوم شاهنامه.

انجام: که این نامه شهریاران پیش به پیوندم از خوب گفتار خویش

(از آخر: باز رفتن گشتاسپ با زریر به ایران زمین و دادن لهراسپ تخت ایران

او را)

● ۳۵/۲۷-۱ (جامعه)

نستعلیق شکسته، ص ۲۸۷، س ۲۷، اندازه ۴۴×۲۳.

توضیحات: جلد دوم و دفتر سوم شاهنامه می‌باشد.

آغاز: از آن پس تن نامور خاک راست سخن گوی جان معدن پاک راست

(ج ۳: آخرین شعر از باز رفتن گشتاسپ با زریر به ایران زمین و دادن

لهراسپ تخت ایران او را)

انجام: کنون عدل کسری به پیش آورم ز دفتر بگفتار خویش آورم

● ۵۴۳۸ (جامعه)

نستعلیق شکسته، ص ۱۵۲، س ۲۵، اندازه ۳۱×۲۰.

آغاز: چهل روز رستم به دریا کنار همی رفت دنبال آن نابکار انجام: تن کوه از آن تیغ بشکافته

● ۲۹۲ (صولت)

نستعلیق، اوایل قرن یازدهم هجری، ص ۸۴۶، س ۱۷، اندازه ۲۴/۵×۱۵/۵.

توضیحات: نسخه مطلقاً است و جلد سوم به بعد می باشد.

● ۳۴۴ (صولت)

نستعلیق، اواخر قرن دوازدهم هجری، ص ۹۱۲، س ۱۸، اندازه ۳۳/۵×۲۲.

توضیحات: ناقص است و در کتابخانه شخصی به نام ریاست علی خان پسر سعادت علی خان حفظ می شد.

● ۳۵۶ (صولت)

نستعلیق، قرن یازدهم هجری، ص ۷۱۰، اندازه ۲۱×۱۷.

توضیحات: از اول ناقص است. این نسخه در کتابخانه منشی سیل چند میر منشی سرکار رامپور می بوده است.

● ۲۷۰ (موزه حیدرآباد)

نستعلیق، ص ۱۰۶۲، س ۲۵، اندازه ۲۸/۵×۱۵/۵.

توضیحات: اولین صفجات دفتر اول، دوم و سوم مذهب و مطلقاً است. مقدمه بایسنغر شامل نسخه می باشد.

آغاز: مقدمه:

افتتاح سخن آنکه کند اهل کمال

دفتر اول:

به بسم الله آغاز سرنامه را نمایم که او هست خلاق ما

دفتر دوم:

بنام خداوند خورشید و ماه

دفتر سوم:

چو لهر اسپ آگه شد از کار شاه

دفتر چهارم:

چو شد بادشاه بر جهان یزدگرد سپاه پراگنده را جمع کرد

● ۱۲۴۶ (موزه حیدرآباد)

نستعلیق، ص ۳۰۲، س ۲۵، اندازه ۳۰×۲۰.

توضیحات: اولین دو صفحه مذهب و مطلقاً است. دارای چهار مجلس به سبک هندی و ایرانی است و جلد اول شاهنامه می باشد.

● ۱۶۱۶ (موزه حیدرآباد)

نستعلیق، ص ۵۱۶، س ۲۵، اندازه ۴۰×۲۷.

توضیحات: اولین دو صفحه مذهب و مطلقاً است. سی و سه مجلس به سبک ایرانی دارد. جلد این نسخه هم دارای نقاشی به سبک ایرانی است.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

● ۲۴۱۶ (موزه حیدرآباد)

نستعلیق، ص ۲۴۲، س ۲۳، اندازه ۲۹/۵×۱۷/۵.

توضیحات: اولین صفحه مذهب و مطلقاً است. هفده مجلس به سبک تیموری هند دارد. مشتمل است بر دو دفتر اول و دوم شاهنامه.

● ۲۴۷۹ (موزه حیدرآباد)

نستعلیق، ص ۵۵۸، س ۲۴، اندازه ۲۵/۵×۱۶/۵.

توضیحات: نسخه ناقص است. اولین صفحه مذهب و مطلقاً است و هجده مجلس به سبک هندی و ایرانی دارد.

● ۲۰۰۶۶۹ (دانشگاه دهلی)

نستعلیق، ص ۱۲۲۸، س ۱۳، اندازه ۲۶/۵×۲۱/۵.

توضیحات: جلد دوم شاهنامه می باشد.

آغاز: آگاه شدن کاؤس از کشته شدن سیاوش، آگاهی یافتن رستم از کشته شدن سیاوش و رفتنش نزد کاؤس.

انجام: ازان پس تن نامور خاک راست سخن گوی جان معدن پاک راست (از: رفتن گشتاسپ با زریر به ایران زمین و دادن لهراسپ تخت ایران او را)

● ۲۶۷ (محمودآباد)

نستعلیق، ص ۱۰۸، س ۲۵، اندازه ۲۲/۵×۱۴/۵.

توضیحات: نسخه در آخر ناقص است.

انجام: ولیکن ترا آن سزاوارتر که از دامن شاه جوئی گهر (از: سخن گفتن پیران با سیاوش از فرنگیس)

● ۲۸۰ (حمیدیه)

نستعلیق، ص ۶۵۲، س ۲۵.

توضیحات: سر لوحه طلائی دارد.

● ۴۵ (ندوه)

نستعلیق، ص ۵۲۰، س ۲۹، اندازه ۳۲/۵×۱۹.

توضیحات: نسخه مطلقاً و جلد دوم شاهنامه می باشد.

انجام: چنین بود تا بود کار جهان گزافه نکردند نامش جهان (از: گفتار در بنیاد نهادن کتاب، در چاپ های شاهنامه مصرع دوم بدین

● ۵۰ (ندوه)

نستعلیق، ص ۷۶۲، س ۲۹ (چهار ستون)، اندازه ۳۲×۱۹.

توضیحات: نسخه مطلقاً و دارای مجالس و جلد سوم شاهنامه است.

آغاز: آغاز داستان بر تخت نشستن لهراسپ:

چو لهراسپ بنشست بر تخت داد به شاهنشاهی تاج بر سر نهاد
انجام: چل و هشت بد عهد نوشیروان چو بر شصت رفتی نماند روان
● ۶۱ (ندوه)

نستعلیق، ص ۷۳۶، س ۲۱، اندازه ۴۱/۵×۲۵.

توضیحات: نسخه در آخر ناقص است. مقدمه ای دارد حاوی بر پانزده صفحه و جلد اول شاهنامه است.

آغاز: متن شاهنامه:

بنام خداوند جان و خرد

انجام: بدان تا چنین جفت باشد مرا

● ۶۲ (ندوه)

نستعلیق، ص ۶۰۰، س ۲۱، اندازه ۴۱/۵×۲۵.

توضیحات: جلد دوم شاهنامه است.

آغاز: ببوسید و تاجش بسر بر نهاد همی آفرین کرد و زو گشت شاد
(از آخر: باز رفتن گشتاسپ با زریر به ایران زمین...)

انجام: مه بهمن و آسمان روز بود که کلکم برین نامه فیروز بود
● ۷۷ (ندوه)

نستعلیق، ص ۲۶۸، س ۲۹، اندازه ۳۲×۱۸/۵.

توضیحات: دفتر اول شاهنامه، مطلقاً و دارای مجالس و در آغاز ناقص است.

آغاز: بشهرم یکی مهربان دوست بود که با من تو گفندی یکی پوست بود
(از: گفتار در بنیاد نهادن کتاب، در چاپ های شاهنامه مصرع دوم بدین

قرار آمده: تو گفندی که با من بیک پوست بود)

انجام: پذیرفت پیران همه پند او که سالار او بود و پیوند او

● ۷۸ (ندوه)

نستعلیق، ص ۲۰۰، س ۲۹، اندازه ۳۲×۱۸/۵.

توضیحات: جلد چهارم شاهنامه و مطلقاً است. در آغاز نسخه مهر «محمود حافظ خان ۱۲۶۰ هـ» ثبت است.

آغاز: بنام خداوند خورشید و ماه

● ۴۵۱۱۸ (تاگور)

نستعلیق، ص ۱۲۴۵، س ۲۱، اندازه ۲۸×۱۵.

توضیحات: شامل هر چهار دفتر شاهنامه می‌باشد و متن حتی روی حاشیه هم کتابت شده است.

● ۳۶۵ (آرشیو، پتیالا)

نستعلیق، ص ۱۱۳۶، س ۲۵ (چهار ستون)، اندازه ۲۱×۱۱.

توضیحات: صفحه اول مطلقاً و مذهب است و مشتمل بر هر چهار دفتر شاهنامه می‌باشد.

● ۲۱۳۱ (پتیالا، عمومی)

نستعلیق، ص ۱۸۰۰، س ۲۵، اندازه ۱۴/۵×۸/۵.

توضیحات: دارای مجالس است.

انجام: منادگیری گرد لشکر بگشت به درگاه هر خیمه‌ای برگذشت

(از: گرفتار شدن ما هوی سوری و کشته شدنش بفرموده بیژن)

● ۲۴۵۱ (پتیالا، عمومی)

نستعلیق، ص ۱۲۷۶، س ۲۷، اندازه ۱۹×۱۲.

توضیحات: صفحاتی چند در آغاز نسخه مطلقاً است و مجالس و مقدمه بایسنغر هم دارد.

انجام: سر آمد کنون قصه یزدگرد بمه سسفنندارمذروزارد

(از: تاریخ انجام شاهنامه)

● ۱۸ (رضویه)

نستعلیق، ص ۱۲۸۰، س ۱۹، اندازه ۱۲×۷ (۱۲/۷۸×۱۷/۴۸×۳۰ سم).

انجام: زبداصل چشم هما داشتن بود خاک در دیده انباشتن

● ۵۵ (رضویه)

نستعلیق، ص ۵۷۸، س ۲۵، اندازه ۱۴×۸ (۱۴/۳۲×۲۰/۵۶×۳۵ سم).

توضیحات: نسخه موربانه خورده و جلد چهارم شاهنامه می‌باشد.

آغاز: فتح نامه اسفندیار به پدر به کشتن ارجاسپ و ستن روئین دژ

نخستین که نوک قلم شد سیاه گرفت آفرین بر خداوند ماه

انجام: به نیکی بود شاه را دسترس بید روز نیکی نجستست کس

(از: مردن فیلقوس و بر تخت نشستن سکندر)

● ۱۲۰ (بندارکر)

نستعلیق، ص ۱۵۰۰، اندازه ۳۱×۲۰.

● ۱۹۴ (بندارکر)

نستعلیق، ص ۱۴۰۰، اندازه ۳۰×۲۴.

توضیحات: نسخه نسبتاً قدیمی است و خط آن هم بسیار زیبا است.

● ۱۳۳ (شورای هند)

نستعلیق معمولی، ص ۱۴۳۲، (چهار ستون)، اندازه ۳۲×۲۱/۵.

توضیحات: از آخر ناقص و دارای مجالس است. در آخر نسخه دوازده صفحه به نثر

در احوال فردوسی و داستان اختلاف او با سلطان محمود و توصیفی از

شاهنامه آمده است. دفتر دوم شاهنامه می‌باشد.

آغاز: بتن زنده پیل و بجان جبرئیل بگف ابر: همین بتن زود نیل
انجام: بعد از اشعاری تحت عنوان «فی خاتمه کتاب فرماید» مقدمه‌ای آمده که
بدین قرار شروع می‌شود:

مالک الملکی که به تدبیر ملک و ملکوت و تربیت عالم لاهوت و ناسوت...

● ۱۱۰۴ (سالار جنگ)

نستعلیق زیبا، ص ۱۵۸۶، (چهار ستون)، اندازه ۳۱/۸×۲۱/۲.

توضیحات: به دو بخش تقسیم شده. دارای بیست و پنج مجلس به مکتب شیرازی
است. اغلب اینست که در اواخر قرن دهم هجری کتابت شده بود. با
مقدمه بایستغفر شروع می‌شود.

انجام: نمیرم ازین پس که من زنده‌ام که تخم سخن را پراگنده‌ام

● ۱۰۰۵ (سالار جنگ)

نستعلیق، علام‌الدین، ۱۹ صفر (?)، ص ۱۱۸۶۶، (چهار ستون)، اندازه

۳۰/۴×۲۱

توضیحات: بظاهر در اوائل قرن یازدهم هجری کتابت شده. دارای هفت مجلس
به مکتب تیموریان هندوست و در چهار بخش تقسیم شده است.

آغاز: قسمت اول: بنام خداوند جان و خرد

قسمت دوم: کنون کار بیژن بگویم ترا

قسمت سوم: نخستین که نوک قلم شد سیاه

قسمت چهارم: به ایران بزرگان با موبدان

انجام: هر آنکس که دارد هوش و رای و دین

پس از مرگ بر من کنند آفرین

● ۹۳۵ (دانشگاه عثمانیه)

نستعلیق، ص ۳۳۶، س ۱۹.

توضیحات: اولین صفحه مطلقاً است و جلد اول شاهنامه می‌باشد.

انجام: فرو برد خنجر دلش بر درید جگر پس ازین نیره بیرون کشید

(از: خوان هفتم، کشتن رستم دیو سپید را)

● ۹۳۵ قف ۱۰۴۳ (دانشگاه عثمانیه)

نستعلیق، ص ۱۱۸۴، س ۲۵، اندازه ۲۵/۵×۱۶/۵.

توضیحات: دارای چند مجلس به مکتب هندوست.

آغاز: ... دیوانه خواند ترا همان خویش بیگانه داند ترا

انجام: یکی دخمه کردند او را به باغ بلند و بزرگیش برتر ز راغ

(از: آگاهی یافتن ما هوی سوری از کشته شدن یزدگرد و بر تخت نشستن)

● ۱۴ (جی سنگه)

نستعلیق، ص ۵۷۹، س ۲۵، اندازه ۲۵×۱۵/۵.

● ۷۰۰ (موزه ملی)

نستعلیق ریز، ص ۱۰۷۶، س ۲۶ (چهار ستون)، اندازه ۳۲/۵×۱۹/۵.

آغاز: افتتاح سخن آن به که کند اهل کمال

به نای ملک الملک خدای متعال

مالک الملکی که به تدبیر ملک و ملکوت و ترتیب...

شاهنامه:

به بسم الله آغاز شهنامه را نمایم که او هست خلاق ما

خداوند روزی ده و دستگیر خداوند بخشنده راز و پیر

خداوند جان و روان و خرد کز و برتر اندیشه بر نگذرد

انجام: هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام

● ۷۰۱ (موزه ملی)

نستعلیق، غالباً قرن هجدهم میلادی، ص ۶۰۶، س ۲۳، اندازه ۳۳×۲۲.

توضیحات: از آخر ناقص است و جلد دوم شاهنامه می باشد.

آغاز: و فرزند بودش بسان دو ماه سزاوار شاهی و تخت و کلاه انجام: پادشاهی لهراسپ صد و بیست سال بود:

جهان جهان آفرین خواندند و راهریار زمین خواندند
وزان پس فرستاد کس ها به روم به هند و به چین و به آباد و بوم

● ۷۰۸ (موزه ملی)

نستعلیق عادی، ص ۸۷۸، (چهار ستون)، اندازه ۲۴/۵×۱۷/۵.

انجام: چو خواهشگری و نیازم نبود برین بر به بستم زبان حسود

● ۷۰۹ (موزه ملی)

نستعلیق ریز، ص ۶۷۶، س ۲۶، اندازه ۲۳/۵×۱۵/۵.

توضیحات: روی تنها اولین صفحه معنی و شرح بعضی لغات شاهنامه آمده، مثلاً ناهید: به سکون دال، ستاره زهره را گویند. مقدمه بایسنغر در

۲۴ صفحه دارد و دفتر اول و دوم شاهنامه می باشد.

انجام: خواب دیدن فردوسی دقیقی را:

کنون من بگویم سخن کوبگفت منم زنده او گشته با خاک جفت
(از آغاز جلد سوم شاهنامه)

● ۷۱۱ (موزه ملی)

نستعلیق، ص ۸۳۰، (چهار ستون).

توضیحات: بعضی صفحات از میان نسخه مفقودالاثراست. جداول نسخه مطلق است.

آغاز: گفتار در هجو سلطان محمود:

ابا شاه محمود کشور کشای

ز کس گر نه ترسی به ترس از خدای

فهرست سلاطین عجم و ایام سلطنت ایشان و تمامی آنها چهار طبقه اند...

دیباچه شاهنامه که به سعی و اهتمام جانی محمد مهدی اصفهانی

استنساخ شد:

بر پیشگاه ضمیر مهر تنویر صاحبان فصاحت و سابقان گوی بلاغت...

دیباچه ای دیگر هم آمده که بدین قرار شروع می شود:

اگر چه از لوازم رسوم بندگی و لواحق شیوه پرستندگی همانست که سرنامه

به سپاس و ستایش...

این دیباچه با این ابیات به پایان می رسد:

سگه کاند سر سخن فردوسی طوسی نشاند

تا نه بنداری که کس از جمله انسی نشاند

اول از بالای کرسی بر زمین آمد سخن

او بیالا برد و بازش بر سر کرسی نشاند

آغاز شاهنامه:

بیتام خداوند تنزیل وحی (؟) کزین برتر اندیشه نگذرد

انجام: چو این گفته شد رفت تا جای خواب

دلی پرزگین و سری پرشتاب

(از جلد دوم: جنگ رستم با کافور مردم خوان)

● ۶۴۸ (موزه ملی)

نستعلیق، ص ۱۰۶۴، (چهار ستون)، اندازه ۳۴×۲۳.

توضیحات: دو صفحه اول مذهب و مطلقاً است. از آخر ناقص و دارای چند مجلس به سبک ایرانی است.

آغاز: مقدمه به نثر:

سپاس و آفرین خدای را که این جهان و آن جهان آفرید...

انجام: پادشاهی یزدگرد هجده سال بود:

اگر بخت پیروزی یاری دهد برابر جهان کامکاری دهد
یکی دفتری سازم از راستی که نپذیرد آن کثری و کاستی
(از جلد چهارم، پادشاهی یزدگرد پسر بهرام گور)

● ۶۴۰۱۳۷ (موزه ملی)

نستعلیق، غالباً قرن هجدهم میلادی، ص ۳۴۸، اندازه ۲۷/۵×۱۶/۳.

توضیحات: دارای مجالس و از آخر ناقص است. روی حاشیه هر صفحه هم متن شاهنامه رونویسی شده و دفتر چهارم شاهنامه است.

آغاز: چو کسری نشست از بر گاه نو همی خواندند ز ورا شاه نو
انجام: چنین یاد... که اندر جهان بماشاد بادا کهان و مهان

● ۱۰۵۸ (موزه ملی)

نستعلیق، ص ۱۰۸۴، (چهار ستون)، اندازه ۳۵/۵×۲۳/۵.

توضیحات: دو صفحه اول مطلقاً و مذهب است. مجالس به سبک ایرانی دارد.
انجام: پس از مرگ برمن کند آفریب

هر آنکس که دارد هس و رای و دین

(در نسخه های چاپی مصرع دوم این بیت مصرع اول قرار گرفته است)

● ۴۲۲ (ایوانف)

نستعلیق، ص ۱۷۷۶، اندازه ۲۴×۱۴.

توضیحات: ۵۰,۰۰۰ بیت شامل نسخه می باشد. دارای هشت مجلس به سبک صفوی هاست و شامل مقدمه ایست که قبل از مقدمه بایسنغر نوشته شده بود.

آغاز: حمد و سپاس و آفرین خدای را که این جهان..

● ۳۵۹ (خدا بخش)

نستعلیق، شاه محمد الکاتب، قرن پانزدهم میلادی، ص ۱۰۷۶، س ۲۴، اندازه ۲۳×۵/۲۸.

توضیحات: یک صفحه در آخر افتادگی دارد. مذهب و بسیار زیبا است. مقدمه بایسنغر دارد و مشتمل بر ۵۱,۰۰۰ بیت است.

آغاز: مقدمه بایسنغر (۳-۱۴)

اصل شاهنامه (۱۵-۵۳۸ ورق)

● ۳۶۲ (خدا بخش)

نستعلیق، ص ۳۱۲، س ۲۵، اندازه ۳۱/۵×۱۹.

توضیحات: دفتر اول شاهنامه، تصاویر ساده در لابلای نسخه گنجایده شده است.
انجام: به ذکر «کشتن کیو نژاد را از خون بهرام»

● ۳۶۳ (خدا بخش)

نستعلیق، ص ۲۴۴، س ۲۵، اندازه ۳۱/۵×۱۹.

توضیحات: دفتر دوم شاهنامه، بعضی صفحات بیاض است که غالباً برای نقاشی خالی نگهداشته شده بود.

انجام: «با گفتار اندر آمدن باد و برف و هلاک شدن پهلوانان» به پایان می رسد.

● ۳۶۴ (خدا بخش)

نستعلیق، ص ۳۲۸، س ۲۵، اندازه ۳۱/۵×۱۹.

توضیحات: دفتر سوّم شاهنامه

آغاز: آغاز پادشاهی لهراسپ:

چو لهراسپ آگه شد از کار شاه ز لشکر که بودند با او براه
انجام: با گفتاری درباره «سپری شدن روزگار بهرام»

● ۳۶۶ (خدا بخش)

نستعلیق، ص ۱۱۰۴، س ۲۶، اندازه ۳۰×۱۹.

توضیحات: دیباچه ندارد. هر چهار دفتر شاهنامه. تنها یک مینیاتور دارد.

آغاز: دفتر اوّل (۱ ب - ۱۴۷ ب)

بنام خداوند جان و خرد

دفتر دوّم (۱۴۸ ب - ۲۹۳ ب)

بنام خداوند خورشید و ماه

دفتر سوّم (۲۹۴ ب - ۴۴۰ ب)

چو لهراسپ بنشست بر تخت داد بشاهنشهی تاج بر سر نهاد

دفتر چهارم (۴۴۱ ب - ۵۵۲ الف)

بنام خداوند خورشید و ماه که دل را براهش خرد داد راه

● ۱۷۹۲ (خدا بخش)

نستعلیق، قرن یازدهم هجری، ص ۱۲۱۴، س ۲۵، اندازه ۳۰×۱۸.

توضیحات: در این نسخه گرشاسپ نامه، مقدمه بایسنغر و فهرست پادشاهان ایران

هم شامل است. بیست و شش مجلس مکتب ایرانی این نسخه را تزئین

می دهد. این شاهنامه به دو بخش تقسیم شده. قسمت دوّم با تخت نشینی

لهراسپ شروع می شود و موسوم به لهراسپ نامه است. دو مهر

«حاجی مهدی علی خان» و «اضعف العباد بهروز المنقاد ۱۱۵۵» روی

نسخه ثبت است.

آغاز: گرشاسپ نامه:

نه کردار گرشاسپ اندر جهان یکی نامه بد یادگار مهان

آغاز قسمت دوّم شاهنامه:

کنون تاج و اورنگ لهراسپ شاه بیارایم و بر نشانم به گاه

چو لهراسپ بنشست بر تخت داد بشاهنشهی تاج بر سر نهاد

● ۳۸ (سلیمان، علیگره)

نستعلیق، ص ۸۰۲، س ۲۵، اندازه ۳۵/۵×۲۳.

آغاز: بعد از حمد و ستایش و سپاس و آفرین مرخدای را که این جهان آفرید...

انجام: هر آنکس که دارد هوش و رای و دین

پس از مرگ بر من کنند آفرین

● ۳۹ (سلیمان، علیگره)

نستعلیق، ص ۲۱۲، س ۲۵، اندازه ۲۴/۴×۱۴/۳.

توضیحات: کرم خورده و از اوّل ناقص است.

آغاز: بنام خداوند خورشید و ماه که دل را براهش خرد داد راه

● ۲۹-۷۵۴ (سلیمان، علیگره)

نستعلیق، ص ۱۲۰۲، س ۲۵، اندازه ۱۵×۸ (۳۲/۳×۲۰/۱۰×۳۸ سم).

● ۱۳-۱۴ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۹۹۰، س ۲۵، اندازه ۱۱×۷/۵ (۳۷/۱۹×۲۷/۹۴ سم).

توضیحات: شاهنامه کامل در دو مجلد است.

● ۱۰۴-۱۰۷ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۱۰۲۸، س ۲۶، اندازه ۱۲×۷/۵ (۳۷/۱۹×۴۸/۳۰ سم).

توضیحات: در چهار مجلد است و مجالس هم دارد.

● ۱۴۰ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، دفتر اوّل: ص ۶۲۲؛ دفتر دوّم: ص ۲۷۶؛ دفتر سوّم: ص ۲۸۸؛
دفتر چهارم: ص ۲۱۲، س ۲۵، اندازه ۱۱×۴/۱۲.

توضیحات: دارای مجالس است.

● ۱۶۶ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۵۰۴، س ۲۷ (چهار ستون)، اندازه ۷×۲۹/۷×۵۱.

آغاز: چو گشتاسپ را داد لهراسپ تخت فرود آمد از تخت بر بست رخت
انجام: که جاوید بادا خردمند فرد همیشه بکام دلش کام کرد
همش رای و هم دانش و هم... چراغ عجم آفتاب عرب

● ۱۹۰ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۲۶۴، س ۱۷، اندازه ۳×۱۲/۱×۲۱.

آغاز: بنام خداوند هرد... که جاوید باشد بهر دوسرای
انجام: منه پایت از خط امرش بدر بجای آر فرجام او سر بسر

● ۱۹۲ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۶۵۱، س ۲۵ (چهار ستون)، اندازه ۵×۲۰/۵×۲۹.

توضیحات: نصف اوّل شاهنامه می باشد.

انجام: کران مایه نزد شهنتشه رسید روان... از خاک برمه رسید

● ۱۹۳ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۵۴۹، س ۲۵ (چهار ستون)، اندازه ۱۹×۴/۲۹.

توضیحات: نصف آخر شاهنامه است.

انجام: نمیرم ازان پس که من زنده ام که تخم سخن را پسرانگنده ام

● ۳۱۸ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۳۱۲، س ۲۷، اندازه ۵×۲۶/۴۳.

توضیحات: دارای مجالس و دیباچه‌ای به نثر است.

آغاز: سپاس و آفرین مر خدای را که این جهان را آفرید...

انجام: پایان شد این داستان فرود کنون رزم کاموس باید شنود

● ۳۲۱ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۲۱۰، س ۲۷، اندازه ۵×۲۶/۴۳.

توضیحات: جلد چهارم شاهنامه است.

● ۳۹۲ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۱۳۱، س ۲۶ (چهار ستون)، اندازه ۴×۳۰/۵×۳۳.

توضیحات: جلد دوّم شاهنامه می باشد.

انجام: کنون تاج اورنگ لهراسپ شاه بسیارایم ویر نشانم گلاه

● ۳۹۳ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۱۴۸، س ۲۷، اندازه ۲۰×۳۴.

توضیحات: جلد اوّل شاهنامه می باشد.

انجام: که کیخسرو امروز با خواستست بداد و دهش کشور آراستست

● ۳۹۴ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۱۰۰، س ۲۷، اندازه ۲۰×۳۴.

توضیحات: جلد چهارم شاهنامه می باشد ولی ناقص است.

آغاز: الا ای دل آرای... چه بودت که گشتی چنین مستمند

انجام: چو این نامور نامه آمد برون ز من روی کشور شده بر سخن

● ۳۹۵ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۱۳۵، س ۲۷، اندازه ۲/۲×۲۰/۵×۳۳.

توضیحات: جلد سوّم شاهنامه می باشد.

انجام: دل شاد و خرم پراز درد گشت چنین روز با ناجوانمرد گشت

● ۴۱۲/۸ (سلام، علیگره)

نستعلیق، ص ۱۸۴۸، اندازه ۲۰×۱۲.

توضیحات: هر چهار دفتر شاهنامه و دارای مجالس است.

● ۵۷۵ (سلام، علیگره)

نستعلیق، ص ۲۹۶، س ۲۵، اندازه ۳۴×۲۳.

توضیحات: دفتر چهارم و دارای مجالس و مقدمه می باشد.

انجام: سرآمد کنون قصه یزدگرد بمه ماه سفندارمذروزارد

● ۵۷۶ (سلام، علیگره)

نستعلیق، ص ۲۳۲، س ۲۵، اندازه ۳۴×۲۳/۲.

توضیحات: دارای مجالس و جلد سوم شاهنامه می باشد

انجام: ورا نام کردند نوشیروان که چهرش جوان بود دولت جوان

● ۵۷۷ (سلام، علیگره)

نستعلیق، ص ۳۲۶، س ۲۵، اندازه ۳۳/۵×۲۳/۵.

توضیحات: جلد دوم شاهنامه و از آغاز ناقص است.

آغاز: همیشه دل روشنش شادباد بدانش روان و... آباد داد

انجام: بدان راه دشوار بشتافتیم کنون لاجرم کام دل یافتیم

● ۵۷۸ (سلام، علیگره)

نستعلیق، ص ۹۲۴، س ۳۰، اندازه ۵۴/۴×۲۹/۳.

توضیحات: دارای مجالس است.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

انجام: وزان پس یکی آتشه بر فروخت بدر مرد و بر... پسر را بسوخت

● ۶۰۵ (سلام، علیگره)

نستعلیق، ص ۱۰۶۶، س ۲۵، اندازه ۳۷×۲۲/۵.

توضیحات: دیباچه ای دارد از اول ناقص و دارای مجالس است.

آغاز: فریدون خورشید جمشید سان

انجام: زهجرت سیصد سال و هفتاد و چار بنام جهانداور کردگار

● ۲۵۹ (احسن، علیگره)

نستعلیق، ص ۶۳۸، س ۲۵ (چهار ستون)، اندازه ۲۹×۲۲.

توضیحات: ناقص الاخر و در اولین هفت صفحه مقدمه بایسنغر آمده است.

آغاز: بدو آفرین کافرین آفرید مکان وزمان و زمین آفرید

● ۲۵۹ (احسن، علیگره)

نستعلیق عادی، ص ۶۳۸، س ۲۵ (چهار ستون)، اندازه ۲۰×۱۴.

توضیحات: ناقص الاخر است. مقدمه بایسنغر وجود دارد.

آغاز: مقدمه:

بدو آفرین کافرین آفرید مکان وزمان و زمین آفرید

● ۸۹۱/۵۵۱۴/۲۱ (احسن، علیگره)

نستعلیق، ص ۶۳۸، س ۲۵، اندازه ۱۱/۵×۸/۱، اندازه ۲۷×۵۴×۲۰/۶۴ (سم).

توضیحات: نسخه ناقص الطرفین است و با دیباچه ای به نثر آغاز می شود.

● ۱۳۵/۲-۵ (قطب الدین، علیگره)

نستعلیق، دفتر اول: ۱۴۰ ورق، دفتر دوم: ۱۵۷ ورق، دفتر سوم: ۱۰۰ ورق،

دفتر چهارم: ۱۰۷ ورق، س ۲۵، اندازه ۱۱×۷/۳ (۱۱×۷/۳) ۲۷/۹۴×۱۸/۷۳ (سم).

توضیحات: دیباچه ای به نثر دارد.

● ۲۸ (مدرسه سلیمانیه)

نستعلیق، ص ۱۲۸۰، س ۱۹، اندازه ۱۲×۷ (۱۲×۷) ۳۰/۴۸×۱۷/۷۸ (سم).

توضیحات: دفتر اول شاهنامه.

انجام: زبید اصل چشم هما داشتن بود خاک در دیده انباشتن

● ۶۱ (مدرسه سلیمانیه)

نستعلیق، ص ۵۷۸، س ۲۵ (چهار ستون)، اندازه ۱۴×۸
 (۳۵/۵۶×۲۰/۳۲ سم).

توضیحات: دفتر چهارم شاهنام.

آغاز: فتح نامه اسفندیار به پدر به کشتن ارجاسپ و سندن رویین دژ...

● ۹۰ (آلوز، تونک)
 خداوند کیوان و نابنده مور خداوند پیل و خداوند مور

نستعلیق زیبا، ص ۴۶۸، س ۲۴، اندازه ۳۶×۲۷.

توضیحات: دارای ۱۸۵ مجلس مکتب تیموری هندوست.

● ۴۶۷۶ (ته نک)

نستعلیق زیبا، اوایل قرن هجدهم میلادی، ص ۳۳۰، اندازه ۲۶×۱۶.

توضیحات: ناقص الطرفین و دارای ۳۱ مجلس رنگی است.

● ۹۰ (ملا فیروز)
 آغاز: چهارم که خوانند آمو خوشی (?) همان دشت و رزان با سرکشی

نستعلیق.

توضیحات: با «دوره پادشاهی گشتاسپ» شروع می شود.

● ۹۱ (ملا فیروز)

نستعلیق.

توضیحات: با «بدنیا آمدن اسفندیار و پشتون» شروع می شود.

● ۹۲ (ملا فیروز)

نستعلیق.

توضیحات: با «آغاز دوره حکومت لهراسپ» شروع می شود.

● ۹۴ (ملا فیروز)

نستعلیق، چهار ستون.

توضیحات: با «اطلاع یافتن لهراسپ در مورد مراجعت ارتش» به پایان می رسد.

● ۲۲۴۸ (تغلق آباد)

نستعلیق، ص ۱۵۶، اندازه ۲۸×۱۴.

توضیحات: ناقص الآخر است.

آغاز: فاتحه کتاب مستطاب آفرینش و پیرایه دانش و بیش، حمد خداوند...

● ۲ (شاه منیر عالم)

نستعلیق، ص ۵۲۲، س ۲۵، اندازه ۲۲×۱۶.

توضیحات: دیباچه به نثر دارد و ناقص الآخر است.

● ۸۱۶ (بنارس)

نستعلیق، ص ۹۴۶، اندازه ۱۷/۵×۱۲.

آغاز: نخستین که نوک قلم شد سیاه گرفت آفرین بر خداوند ماه

● ۸۱۷ (بنارس)

نستعلیق، ص ۲۲۱۸، اندازه ۱۸/۵×۱۲.

توضیحات: نسخه ناقص است.

● ۸۱۸ (بنارس)

نستعلیق، ص ۱۱۵۲، اندازه ۱۹/۵×۱۴/۵.

توضیحات: از دوره سلطنت لهراسپ تا بزرگرد.

آغاز: ستایش کنم ایزد پاک را که گویا و بینا کند خاک را

● ۸۱۹ (بنارس)

نستعلیق، ص ۲۲۵۸، اندازه ۲۲/۵×۱۶/۵.

● ۸۲۰ (بنارس)

نستعلیق، ص ۱۳۳۲، اندازه ۲۶×۱۶.

آغاز: کمی جشن کرد آن شب و بناده خورد

شده نام آن جشن فرخنده گرد

● ۸۲۱ (بنارس)

نستعلیق، ص ۵۶۲، اندازه ۲۲/۵×۱۶/۵.

توضیحات: تا دوره سلطنت یزدگرد.

آغاز: کنون عدل کسری به پیش آورم ز دفتر بگفتار خویش آورم

● ۱۳۳۵ (آصفیه)

نستعلیق.

توضیحات: دارای مجالس است.

● ۹۶۵/۲۹ (دیوبند)

توضیحات: نسخه کامل شاهنامه است.

● ۶ (بلام پور)

توضیحات: شاهنامه با مجالس است.

نسخه های خطی انتخاب شاهنامه (با ذکر تاریخ)

● ۹۷ (بمبئی)

نستعلیق، هیرید بن هیرید و یکجیو، ۱۶۵۴-۵/۱۰۲۴، س ۱۶ و ۱۸، اندازه

۹/۵×۶/۴ (۱۶/۵۱×۲۴/۴۵ سم).

توضیحات: انتخابی از شاهنامه تحت عنوان کاؤس نامه.

آغاز: چو کاؤس بگرفت گاه پدر

● ۸۴ (بندارکر)

نستعلیق، ۱۶۲۰/۱۰۳۰، ص ۱۵۰، اندازه ۲۴×۱۲.

توضیحات: از شاهنامه تقریباً ده هزار بیت انتخاب شده است.

● ۹۸ (بمبئی)

نستعلیق، هیرباد داراب بن هیرباد هور مزیار، ۱۶۷۴-۵/۱۰۴۴، س ۲۱، اندازه

۹/۵×۵/۲ (۱۳/۳۴×۲۴/۴۵ سم).

توضیحات: انتخابی از شاهنامه تحت عنوان داستان کاموس کشانی.

آغاز: بنام خداوند خورشید و ماه که ما را پناهش خرد داد راه

● ۲۳۴۴-۱۱ (سالار جنگ)

نستعلیق، هدایت الله بن عنایت الله، ۱۱ رجب ۱۱۱۱۲/۱۱ دسامبر ۱۷۰۰.

توضیحات: در این «مجموعه قصاید» انتخاب اشعار مذهبی از سی شاعر گرد آمده.

اشعار همین نوع فردوسی شامل این مجموعه می باشد.

● ۲۱۲ق ۲ مثنوی (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ربیع الاول ۱۲۶۲/۱۸۴۶، ص ۳۹۸، س ۱۴، اندازه ۱۹/۴×۱۴/۵.

توضیحات: خلاصه شاهنامه است که از اول و آخر ناقص است.

آغاز: ... خلاص و درستی نموده محرر و مسود آن...

انجام: ازان کوه هم گذشت. سکندر مردی را دید که موی ذراز و گوش بزرگ

دارد، او را گرفته نزد سکندر آوردند. پرسید که حقیقت را بگوی...

● ۳۵۹ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۵ رمضان ۱۲۸۱/۱۸۶۵، پیشاور، ص ۳۶، س ۱۹، اندازه

۳۱/۲×۱۹/۵.

توضیحات: انتخاب شاهنامه با لوائح جامی صحافی شده و دارای مجالس است.

● ۲۳۱۲-۲۱ (سالار جنگ)

نستعلیق، اواخر قرن یازدهم هجری، ورق ۱۰۹ تا ۲۳۹، س ۲۵، اندازه

۲۹/۴×۱۵.

توضیحات: محمد کاظم بن علاء الدین محمد مونیاری نائینی انتخابی از مناقب

منظوم ائمه کرام را از ۹۴ شاعر مختلف انتخاب کرده و آن را

به «مجمع المناقب» موسوم کرده است. ابیاتی در ستایش ائمه کرام از

فردوسی هم در این مجموعه آمده است. به هر صورت این بیاض اشعار

نادر است.

نسخه‌های خطی انتخاب شاهنامه (بدون ذکر تاریخ)

● ۱۸-۲۳۸۰ (سالار جنگ)

نستعلیق شکسته، اوایل قرن سیزدهم هجری، اندازه ۱۱/۶×۱۸/۶.
توضیحات: گردآورنده این جنگ، اشعاری در منقبت ائمه کرام جمع آوری نموده است و ابیات همین نوع فردوسی هم شامل این جنگ است.

● ۶-۲۳۸۳ (سالار جنگ)

شفیعا، اوایل قرن سیزدهم هجری، اندازه ۱۶/۶×۷/۶ (۱۹/۶۸×۴۲/۵۴ سم).
توضیحات: در این بیاض انتخابی از نثر و نظم نویسندگان و شعرای مختلف ترتیب داده شده و بعضی ابیات شاهنامه هم در این بیاض گنجانیده شده است.

● ۳۶۷ (خدا بخش)

نستعلیق، ص ۸۴۶، س ۱۰، اندازه ۱۴/۵×۹ (۳۷/۱۵×۲۲/۸۶ سم).

توضیحات: انتخابی از شاهنامه است.

● ۹۲۳ (ایوانف)

نستعلیق شکسته، ورق ۴۹ تا ۶۰، اندازه ۲۳×۱۷.

توضیحات: قسمتی از مجموعه اشعار است. ابیاتی درباره جنگ رستم با افراسیاب از شاهنامه در این مجموعه نقل گردیده است.

● ۲۵۳ (کاما)

نستعلیق، ص ۷۱، س ۱۷، اندازه ۲۳×۱۶.

توضیحات: گزیده‌ای از شاهنامه می باشد.

آغاز: پژوهنده نامه باستان که از پهلوانان زند داستان
انجام: کنون زین سپس دور دیگر بود سخن گفتن از تخت و منیر بود

● ۱۹۲ (کاما)

نستعلیق عادی، ص ۴۰۰، س ۱۳، اندازه ۳۲×۱۳.

توضیحات: نسخه ناقص است و انتخابی از شاهنامه به عنوان «سهراب‌نامه» می باشد.

آغاز: بدین باره دژ، دل اندر مینند که این نیست برتر ز پرخ بلند
نخستین عنوان:

نامه نوشتن کژدهم نزد کیکاؤس شاه

آخرین عنوان:

رزم سهراب با گرد آفرید.

انجام: بدو گفت زین گفته هرگز مگرد که دیدی مرار روزگار نبرد
● ۴/۷۹۲ (سلطان المدارس)

نستعلیق، ص ۹۰، س ۲۴، اندازه ۲۸×۱۸/۵.

توضیحات: نسخه از اول ناقص و به عنوان «داستان رستم و سهراب» می باشد.

آغاز: یکی روز رستم گوشیر گیر بساطی برافگند بر آب گیر
انجام: بجامه بپوشید و سعد دمان برامید دل شاد روشن روان

● ۱۸۶ (بندار کر)

نستعلیق، ص ۲۰۰، اندازه ۲۸×۱۹.

توضیحات: این انتخاب شاهنامه دارای مجالس است.

● ۲۶۸ (بمبئی)

نستعلیق، اندازه ۱۶/۷×۱۴/۸.

توضیحات: انتخابی از شاهنامه به عنوان «اسفندیار نامه» می باشد.

آغاز: نخست آفرین راتو بکشای لب ثنای خداوند گوروز و شب
● ۲۶۰ (بمبئی)

نستعلیق، س ۱۳، اندازه ۱۷/۵×۱۴/۲.

توضیحات: «داستان رستم و اسفندیار» از شاهنامه می باشد.

آغاز: به پیش است، کاری که دشوارتر و زوجان ما پرز آزارتر
(از: رای زدن رستم با خویشان)

● ۲۶۹ (بمبئی)

نستعلیق، امرداد (سال داده نشده)، اندازه ۱۷/۵×۱۴.

توضیحات: «داستان رستم و اسفندیار» از شاهنامه.

آغاز: نخست آفرین را تو بکشای لب ثنای خداوند گوروز و شب

● ۲۷۰ (بمبئی)

نستعلیق، اندازه ۱۶/۵×۱۱/۵.

توضیحات: داستان کاؤس از شاهنامه.

آغاز: چو کاؤس بگرفت گاه پدر مرا و را جهان بنده شد سر بسر

تاریخ شمشیرخانی: شاهنامه منشور: تاریخ دلگشای شمشیرخانی: خلاصه شاهنامه: منتخب شاهنامه (با ذکر تاریخ)

میرزا توکل بیگ بن تولک بیگ حسینی از روزگار شاهجهان پادشاه تیموری
(۱۰۳۷-۱۰۶۸/۱۶۲۲-۱۶۵۷) واقعه نویس دربار شاهزاده دارا شکوه
(۱۰۲۴-۱۰۶۹/۱۶۱۵-۱۶۵۸) به نثر آمیخته به خود ابیات شاهنامه برای محمد
حیات شمشیرخانی حاکم غزنین (۱۰۶۳-۱۰۶۹/۱۶۵۲-۱۶۵۸) تألیف کرد. در
دیباچه آمده که این گزیده ایست از بخش های شاهنامه که به نثر درآورده شده
است. مؤلف این خلاصه شاهنامه را در ۱۶۵۲-۳/۱۰۶۳ در بیست و هشتمین سال
پادشاهی شاهجهان به انجام رساند. این کتاب با هجونا مه ساختگی به انجام رسیده
است. جی. اتکینسن (J. Atkinson) همین خلاصه شاهنامه را به نام
«شاهنامه فردوسی» از لندن در سال ۱۸۳۲ م به انگلیسی ترجمه کرده، به چاپ

رسانده است. برای احوال نسبتاً مفصل توکل بیگ، رک: مآثر الامراء، ج ۲، ص ۶۵.
تعداد نسبتاً زیاد نسخه های خطی تاریخ شمشیرخانی نشان می دهد که این خلاصه
در هند مورد پسند علاقه مندان به شاهنامه قرار گرفته بود.

● ۵۷۴ (سلام، علیگره)

نستعلیق، ۱۰۶۳/۳-۱۶۵۲، ص ۷۹۹، س ۱۲، اندازه ۲۸×۱۹/۴.

توضیحات: ناقص الآخر و دارای مجالس است. این نسخه در سال تکمیل تألیف
تاریخ شمشیرخانی استنساخ شده بود.

آغاز: حمد بی غایت و ثنای بی نهایت حضرت کبریای واجب الوجود را که...

انجام: مقام نبی و علی گفته ام که درهای معنی بسی سفته ام

● ۷ (محمودآباد)

نستعلیق، میرنجیب علی بن میر مهدی ابن میر سیف الله بخاری، ۱۰۶۳/۱۶۵۲،

ص ۵۸۵، س ۱۵، اندازه ۳۱×۲۲.

انجام: کنون عمر نزدیک هفتاد شد امیدم به یکبار بریاد شد

● ۲۲۵ (محمودآباد)

نستعلیق، ۱۰۶۳/۱۶۵۲، ص ۵۰۲، س ۱۷، اندازه ۲۵/۵×۱۷.

انجام: امیدم چنان است ز اهل خرد کزین راست گفتن نگویند بد

● ۶ (محمودآباد)

نستعلیق، ۱۰۶۵/۱۶۵۴، ص ۸۰۰، س ۱۱، اندازه ۳۰×۱۸.

توضیحات: مذهب و ناقص الطرفین است.

● ۲۵۵ (حمیدیه)

نستعلیق، پاندیت سهج رام کتری، ۱۲ شعبان ۱۱۲۹/۱۷۱۷.

توضیحات: دارای مجالس و سرلوح طلائی و جداول رنگی است.

● ۹۹۳ (حیب گنج)

نستعلیق، محمد سعید نگاه، ۱۷۱۶/۱۱۲۹، ص ۵۲۰، س ۱۵، اندازه ۲۵×۱۷.

توضیحات: در آخر نسخه احوال زندگی فردوسی آمده است. روی صفحه اول و آخر مهر «میر حسن ۱۲۴۹» ثبت است. اولین صفحه مطلاً است و صفحات دیگر جداول مطلاً دارد.

● ۸۹. (ملاً فیروز)

نستعلیق، ۱۱۲۹/۸-۱۷۱۷، اندازه ۷/۵×۱۰/۱ اینچ (۹۲/۱۴×۲۵/۴ سم).

● ۳۶۸. (خدا بخش)

نستعلیق، دوست محمد، چهارم رجب سال هفتم جلوس محمد فرخ سیر بادشاه تیموری هند (۱۱۳۱/۱۷۱۹).

توضیحات: تزییمه‌ای که در آخر نسخه آمده، اهمیت تاریخی این نسخه را روشن می‌سازد:

«تمام شد... بتاریخ چهارم رجب المرجب سنه هفت جلوس ابد مانوس، حسب الحکم ابوالمظفر معین الدین محمد عالمگیر ثانی بادشاه محمد فرخ سیر غازی (?)»

علاوه بر این فهرست اسم‌های جانشین‌های اردشیر و احوال زندگی فردوسی طوسی هم در پایان نسخه داده شده است.

● ۱۲۳۰. (آصفیه)

نستعلیق، ۱۱۳۱/۱۷۱۹.

● ۱۶۲. (مسعود حسن رضوی)

نستعلیق، شیخ ابوالمکارم ولد شیخ علیم‌الله، ۱۱۵۳/۱۷۴۰، ص ۳۵۴، س ۲۰، اندازه ۱۴×۲۵.

نجام: بعد از وزدگرد بن خس و پرویز بیست سال سلطنت راند. این است فهرست پادشاه عجم که فردوسی طوسی در شاهنامه تا همین جا گفته است، بمعرض بیان آورده شد.

● ۴۲۴. (محمود آباد)

نستعلیق شکسته، سیف‌الله بن سید محمود دایم الحسنی الواسطی، ۱۱۸۶/۱۷۷۲، ص ۴۸۰، س ۱۵، اندازه ۲۰×۳۱.

انجام: سرانجام گوهر بیکار آورد همان میوه تلخ بار آورد

● ۶۱۵. (سلیمان، علیگره)

نستعلیق، ۱۱۸۸/۱۷۷۴، ص ۲۲۶، س ۱۳، اندازه ۵/۱۱×۱۹/۵.

توضیحات: از آغاز افتادگی دارد.

آغاز: ... درین کوی شرط پندار نیست، ابلیس گفت اگر از سوگند بگذری، تو هلاک خواهی شد. گفت: من چاره می‌کنم. مرتاض را عبادت خانه‌ای بود

که آخر شب درین جا رفته عبادت خدای تعالی بجا آوردی...

انجام: به اردشیر گفت: من ترا برای همین پرورش می‌کنم که با...

● ۶۱۶. (سلیمان، علیگره)

نستعلیق، ۱۱۸۸/۱۷۷۴، ص ۲۷۰، س ۱۵، اندازه ۴/۱۲×۱۹/۸.

● ۶۲۰. (سلیمان، علیگره)

نستعلیق شکسته، ۱۱۸۸/۱۷۷۴، ص ۳۱۸، س ۲۰، اندازه ۵/۱۴×۲۴/۵.

● ۹۹۲. (حبیب گنج)

نستعلیق، ۱۱۹۶/۱۷۸۱، ص ۴۷۲، س ۱۷، اندازه ۱۵×۲۲.

● ۳۴۲۵. (تونک)

نستعلیق، خلیفه نجیب‌الدین، یکشنبه ۱۵ رجب ۱۲۱۶/۱۸۰۱، راجگر، ص ۳۲۰، س ۱۵، اندازه ۵/۲۰×۳۰/۵.

● ۳۴۳۱. (تونک)

نستعلیق، مولوی قنبر علی، ۲ رمضان ۱۲۱۷/۱۸۰۲، ص ۷۱۲، س ۱۸، اندازه

● ۶۸۹ (تغلق آباد)

نستعلیق، ضمیر حسین، ۱۸۰۹/۱۲۲۴، ص ۳۵۵، اندازه ۳۱×۲۲.

انجام: هر آنکس که دارد هش و رای و دین

پس از مرگ بر من کند آفرین

● ۱۱۰۷ (سالار جنگ)

نستعلیق، سه نفر کاتب از الیچ پور (برار): واجد علی خان، عباس علی خان و

میر حسین صادق، ۱۸۰۹/۱۲۲۴، ص ۴۸۴، س ۱۱، اندازه ۲۱×۱۴.

توضیحات: در آخر نسخه هجو سلطان محمود غزنوی منسوب به فردوسی آمده است.

انجام: کنیزک نه زاید بجز از غلام پسر گریبم بود یا امام

● ۷۴۳ (موزه ملی)

نستعلیق، ۷ ربیع الثانی ۱۲۲۵/۱۸۱۰، ص ۵۷۶، اندازه ۲۲/۵×۱۴.

توضیحات: ترقیمه دار بدین قرار: این منتخب شاهنامه فردوسی که موسوم

به شمشیرخانی است، بتاریخ هفتم شهر ربیع الثانی سنه ۱۲۲۵ هجری

روز دوشنبه، سه جلوس اکبر بادشاه غازی... سوی جی پور در عهد

مهاراجه دهراج راج راجندر سوی جگت سنگه بهادر دام اقباله.

آغاز: مقدمه:

آورده اند که نصیر بن احمد دقیقی از نسل ساسانیان مردی دانا بود، میل

او... (این مقدمه در هفت صفحه می باشد). انجام این مقدمه:

دلم سیر شد زین سرای سپنج خدایا بیامرز برهان زرنج

اصل شمشیرخانی از ورق ۱ تا ۲۸۱ آمده است.

● ۴۷۲۵۶ (تاگور)

نستعلیق، عبدالرزاق، ۲۷ ذی الحجّه ۱۲۳۰/۱۸۱۵، ص ۶۶۲، س ۱۳، اندازه

۲۲×۱۵.

● ۴۵۰۹۳ (تاگور)

نستعلیق، رام سهای، ربیع الثانی ۱۲۳۰/۱۸۱۵، ص ۳۷۴، س ۱۵، اندازه

۱۸×۱۲.

توضیحات: روی نسخه «تاریخ ملوک عجم» از شمشیرخانی نوشته شده که همان

تاریخ شمشیرخانی است.

انجام: پرستار زاده نیاید بکار اگر چه بود زاده شهریار

● ۳۹۲۱ (رامپور)

نستعلیق، ۱۸۱۸/۱۲۳۳، ورق ۵۵۲.

● ۱۳ (انصاری)

نستعلیق، ۱۸۱۷/۱۲۳۳، ص ۲۶۰، س ۱۹، اندازه ۲۳×۱۵.

انجام: خدایا توئی داور دستگیر به بخشای تقصیر این مرد پیر

● ۳۴۲۶۰ (تونک)

نستعلیق، میر مدد علی ولد میر امام علی ابن سید شمشیر، نوزدهم ذی الحجّه

۱۸۱۸/۱۲۳۳، ص ۴۳۴، س ۱۴، اندازه ۲۲×۱۵.

● ۹/۲۱ (ضامن علی)

نستعلیق، کاظم علی ولد فضل علی، پنجم ربیع الثانی ۱۲۳۵/۱۸۲۰، ص ۳۴۲،

س ۱۵، اندازه ۲۱×۱۵.

توضیحات: فهرست پادشاهان ایران هم شامل نسخه می باشد.

● ۲۷۵۹ (تونک)

نستعلیق، جمادی الاوّل ۱۲۳۸/۱۸۲۳، سوی جی پور، ص ۲۲۴، س ۱۵، اندازه

۲۲×۱۳.

● ۳۶۳ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۱۸۲۲/۱۲۳۸، ص ۳۹۰، س ۱۴، اندازه ۲۵×۱۵/۵.

● ۱۷۹۶ (خدا بخش)

تعلیق، ۳ صفر ۱۲۳۹/۱۸۲۳، ص ۵۹۴، س ۱۵، اندازه ۲۳×۱۶.

توضیحات: مهرهای نواب سید ولایت علی خان و سید خورشید نواب در آغاز نسخه ثبت است.

● ۱۵۸۳ (تغلق آباد)

نستعلیق، طوطا رام کاپسته سکسینه، پنجشنبه ۲۵ صفر ۱۲۳۹/۱۷ اکتبر ۱۸۲۳،

کهنولی، ص ۲۸۷، اندازه ۳۲×۲۱.

توضیحات: ناقص الاؤل است. برای «برخورداران سعادت آثار لاله مرلی دهر و نوردیده لاله زور آور سنگ» استنساخ گردیده است.

آغاز: ... و خود را از نزدیکان درگاه و دیگران را از درماندگان گمراه می شمارد...

● ۳۹۲۲ (رامپوری)

نستعلیق، شیخ امام بخش بنی اسرائیل، ۱۲۴۲ هـ، ص ۵۹۲.

● ۱۱۰۸ (سالار جنگ)

شکسته، بینی پرشاد، ۳۰ محرم ۱۲۴۵/ یکم اوت ۱۸۲۹، ص ۳۱۴، اندازه

۲۸/۴×۱۸/۴.

● ۲۸۷۸ (تونک)

نستعلیق، قبول الدین محمد اله آبادی، سه شنبه ۱۲ ذی قعدة ۱۲۴۷/۱۸۳۲،

بهرت پور، ص ۱۵۰، س ۱۹، اندازه ۳۱×۲۱.

● ۳۲۲۰ (تونک)

نستعلیق، سیزدهم ذی قعدة ۱۲۵۲/۱۹ فوریه ۱۸۳۷، ص ۲۲۸، س ۱۴، اندازه

۳۰×۲۳.

● ۲۵۶ (حمیدیه)

نستعلیق، ۱۸۳۷/۱۲۵۳

● ۳۹۲۳ (رامپور)

نستعلیق، ۱۲۵۴ هـ، ص ۳۷۶.

● ۱۰۶۹ (جامعه)

نستعلیق، ۱۸۳۹/۱۲۵۵، ص ۴۵۴، س ۱۶، اندازه ۲۳/۵×۱۵.

● ۱۹۴ (هردیال)

نستعلیق، راجا رام، ۱۸۴۴/۱۲۶۰، ص ۳۸۷، س ۱۵، اندازه ۲۲×۱۴.

توضیحات: از صفحه ۳۳۳ تا ۳۴۸ هر صفحه جدول دارد.

● ۳۷۵ (دانشگاه علیگره)

شکسته، ۲۰ ربیع الاؤل ۱۲۶۲/۱۸۴۶، ص ۳۰۳، س ۱۷، اندازه ۲۶×۱۸.

● ۳۷۶ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ۷ جمادی الثانی ۱۲۸۹/۱۸۷۲، شکارپور، ص ۲۷۶، س ۱۷، اندازه

۲۶/۹×۱۶/۳.

● ۴۴۸۶۹ (دانشگاه دهلی)

نستعلیق، رام کشن برهمن، ۲۶ پاگن ۱۹۱۰ سکت، ص ۴۲۹، س ۱۸، اندازه

۲۵×۱۵.

توضیحات: از آخر ناقص است.

انجام: ای مرد نواز چه گیتی واز کدام دیاری و چه کاروباری؟ قاصد گفت من

از...

نسخه‌های خطی تاریخ شمشیرخانی (بدون ذکر تاریخ)

● ۳۹۲۴ (رامپور)

نستعلیق، ص ۵۵۰، دارای مجالس است.

● ۳۹۲۵ (رامپور)

نستعلیق، ص ۵۳۴.

● ۴۲۳ (ایوانف)

نستعلیق، قرن دوازدهم هجری، ص ۴۹۶، س ۱۵، اندازه ۲۳×۱۳/۵.

توضیحات: از آخر ناقص است.

● ۱۱۰۶ (سالار جنگ)

نستعلیق خوب، اواخر قرن دوازدهم هجری، ص ۶۶۶، اندازه ۳۰/۴×۱۹/۶.

توضیحات: دارای دو جلد است. جلد اول با دوره حکومت کیخسرو و جلد دوم با

زمان حکومت لهراسپ به پایان می‌رسد. در آخر نسخه آمده که این

خلاصه شصت هزار بیت شاهنامه می‌باشد. نسخه دارای نوزده مجلس

است.

آغاز: عدا اول؛

حمد بی غایت و ثنای بی نهایت

جلد دوم:

کنون تاج اورنگ لهراسپ شاه برآریم و برتشانم به گاه (؟)

● ۱۱۰۹ (سالار جنگ)

نستعلیق، اواخر قرن دوازدهم هجری، ص ۵۰۶، اندازه ۲۳/۶×۱۳/۲.

توضیحات: مهر «منیرالملک ۱۲۰۶» روی نسخه ثبت است.

انجام: از همت آن دختر متعجب شد و بر مرگ فردوسی تأسف بسیار خورد.

● ۱۷۹۷ (خدا بخش)

نستعلیق، قرن نوزدهم میلادی، ص ۳۲۰، س ۱۸، اندازه ۲۹/۵×۱۶/۵.

توضیحات: مجلس‌های متعددی به سبک هندی و مهرها و امضای نواب سید ولایت

علی خان و سید خورشید نواب دارد.

● ۲۵۷ (حمیدیه)

نستعلیق، س ۱۷.

● ۱۵۴۱ (پیر محمد شاه)

نستعلیق، ص ۳۱۹، اندازه ۳۰×۱۵/۵.

● ۶۴۱ (تغلق آباد)

نستعلیق، ص ۳۰۲، س ۱۵، اندازه ۲۵/۵×۱۹.

توضیحات: ناقص الطرفین می‌باشد.

آغاز: ... آئین ایشان حاضر بودند، اشاره نمودند که اگر کتاب تاریخ بنویسد که...

● ۱۸۰۲ (تغلق آباد)

نستعلیق، ص ۶۲۸، س ۱۵، اندازه ۲۴/۵×۱۵.

● ۱۴۳ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۵۳۰، س ۱۶، اندازه ۱۹/۷×۱۰/۷.

● ۱۹۱ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۲۰۶، س ۱۵، اندازه ۲۲/۹×۱۴/۸.

● ۵۹۷ (دانشگاه علیگره)

نستعلیق، ص ۳۹۲، س ۱۵، اندازه ۲۲/۴×۱۶.

توضیحات: ناقص الآخر است.

انجام: رو میان از... داراب بیدل شدند و تاهم...

● ۸۶ (شورای هند)

نستعلیق، ص ۶۹۰، اندازه ۲۴×۱۹.

● ۴۷ (ندوه)

نستعلیق، ص ۵۷۶، س ۱۴، اندازه ۱۶×۲۶.

● ۱۶۹۵ (جامعه)

نستعلیق، ص ۳۶۴، س ۱۱، اندازه ۱۵×۲۵.

توضیحات: ناقص الطرفین است.

آغاز: ... چون قارون پیام رسانید، شنیده گفت که فردا جنگ...

انجام: نگرید جهان را زیر تو بدر که کاووس گرید همی...

● ۱۸ (بلرام پور)

توضیحات: مذهب و مطلقاً است و دارای مهر «امجد علی شاه زمان» و «کتابخانه سلیمان شاه» می باشد.

● ۸۶۳ (بنارس)

نستعلیق، ص ۷۱۰، اندازه ۵/۶×۹ (۸۳/۱۶×۲۲/۸۶ سم).

● ۸۶۴ (بنارس)

نستعلیق، ص ۷۸۶، اندازه ۵/۵×۸/۵ (۲۹/۱۴×۲۷/۲۲ سم).

● ۳/۷۹۲ (سلطان المدارس)

نستعلیق، ص ۱۵۲، س ۲۳، اندازه ۵/۱۸×۲۸.

نسخه های خطی خلاصه شمشیر خانی

● ۱۱۱۰ (سالار جنگ)

خلاصه شمشیر خانی

جمیل الدین بجنوری تاریخ شمشیر خانی را در ۱۲۳۷/۱۸۲۱ برای رچارد کوندس (Richard Conds) یکی از مقامات کامپانی هند شرقی (East India Company) در اردویی نزدیک به دیاری جمنا خلاصه کرده

است. با داستان کیومرث شروع و با هجو محمود غزنوی به پایان می رسد.

نستعلیق عادی، قرن سیزدهم هجری، ص ۱۰۶، اندازه ۱۵×۲۰/۶.

آغاز: عزیزی که خاقان و فغفور چین بدرگاه والاش سربرزمین

... اما بعد بر ارباب فطنت و خیرت مستور میاد که...

انجام: از انعام محروم ماند، هجو شاه کرد، آیات آن مشهور است.

● ۱۱۱۱ (سالار جنگ)

مرات الملوک

از: هر بهگوان

نستعلیق عادی، اواخر قرن دوازدهم هجری، ص ۹۴، س ۱۵، اندازه

۸/۱۴×۲۲.

توضیحات: تاریخ مختصر ایران در سه پرده (باب) و بر منبای شاهنامه و تاریخ

شمشیر خانی که در ۱۱۷۸/۱۷۶۵ تألیف گردیده است.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد... روزی در مجلس یاران سخن از اذکار پادشاهان

می شد...

انجام: باز از اصل ساسانیان نامی باقی نماند.

انتخاب رباعیات فردوسی

● ۲۳۶۱-۶۳ (سالار جنگ)

از: نامعلوم.

نستعلیق، غلام محمد، اواخر قرن دوازدهم هجری، اندازه ۶/۱۳×۲۳.

توضیحات: در این نسخه خطی جنگی انتخاب کلام منظوم و منشور شعرا و

نویسندگان فارسی گرد آورده شده است و رباعیاتی چند از فردوسی هم

منتخب شده است.

فرهنگ‌های شاهنامه

● ۱۱۱۲ (سالار جنگ)

گنج‌نامه در حل لغات شاهنامه

علی‌المکی ابن طیفور به تقاضای رضاقلی بیگ مخاطب به نیک نام خان (م: ۱۶۷۱/۱۰۸۲) یکی از وزرای قطب شاهیان دکن این فرهنگ واژه‌های شاهنامه را تألیف کرد و آن را در روز هفتم جمادی‌الآخر ۱۰۷۹ / دوازدهم نوامبر ۱۶۶۸ به تکمیل رساند.

نستعلیق، قرن دوازدهم هجری، ص ۳۴۸، س ۱۹، اندازه ۲/۱۴ × ۴/۲۴.

توضیحات: مهرهای «حیدر یار خان» و «دلاور جنگ بهادر» و امضای عبدالحیی خان (صمصام‌الملک دلاور جنگ) روی نسخه ثبت است. نسخه از آخر ناقص است.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد

سپاس بی‌قیاس جناب کبریای الهی زیاده بر آنست که...

انجام: بر اوّل نهاد و روی بخلق کرده گفت که ایزد تعالی...

● ۱۱۱۳ (سالار جنگ)

همان.

نستعلیق، اوائل قرن سیزدهم هجری، ص ۴۵۶، س ۱۳، اندازه ۸/۱۳ × ۷/۲۰.

توضیحات: امضای جوزف چامپیان (Joseph Champion) روی آخرین صفحه ثبت است.

● ۹۹۴ (عبدالحق)

همان

نستعلیق، رضا علی بیگ، ص ۳۰۰، اندازه ۱۲ × ۲۰.

● ۲۵۲۹ (شعبه تحقیق)

فرهنگ شاهنامه

از: نامعلوم.

نستعلیق، ص ۱۳۲، اندازه ۱۲ × ۲۰.

● ۴۷۰۵۶ (تاگور)

فرهنگ شاهنامه

از: جسونت رای.

نستعلیق، یکم شوال ۱۲ (؟) هجری، ص ۶۰۰، س ۱۳.

آغاز: شای ناظمی که مصراع صبح و شام را بر تکیه موزون ساخته که دقیقه فهمان

خورشید...

● ۹۲۳ (ایوانف)

فرهنگ شاهنامه

از: نامعلوم.

توضیحات: فرهنگ مختصر واژه‌های نامانوس شاهنامه می‌باشد.

● ۳۹۲۰ (رامپور)

فرهنگ شاهنامه

از: نامعلوم.

نستعلیق، ورق ۱ ب-۶ الف.

نسخه خطی فهرست شاهنامه

● ۴۲۴ (ایوانف)

فهرست شاهنامه

از: بهیم سین محب.

نستعلیق، ۱۷۶۳/۱۱۷۷، ارکات، ص ۱۹۲، س ۱۷، اندازه ۲۱×۱۲.

توضیحات: فهرست منظوم مطالب شاهنامه (در فصل‌های مختلف) که در ۱۱۴۷ (= فهرست شاهنامه) ۱۷۳۵ به تکمیل رسید.

آغاز: الای صاحب دانش خردور درین نامه بفکر ژرف بنگر

نسخه خطی دیباچه‌ای به شاهنامه

● ۴۰۶ (دانشگاه علی‌گه)

از: ترنر مکان.

نستعلیق، محمّد یوسف قیصر، ۱۸۲۹/۱۲۴۵، ص ۲۰، س ۲۷، اندازه

۳۲/۷×۲۰.

توضیحات: ترنر این پیشگفتار را در سال ۱۲۴۵ هـ نوشته بود و در شاهنامه‌ای که در سال ۱۸۲۹ م از بمبئی چاپ شد، شامل کرده است.

آغاز: اگرچه از لوازم رسوم بندگی و لواحق شیوه پرستندگی همان است که نامه بسپاس و ستایش...

نسخه خطی ترجمه شاهنامه به زبان اردو

● ۱۱ و ۱۰ (سالار جنگ)

سراج التواریخ

از: نذر علی که در سال ۱۰۶۵ هـ به نام نواب سراج الملک، یکی از امرای حیدرآباد،

به اردو برگردانده است. دو نسخه خطی این ترجمه به شماره‌های ۱۰ و ۱۱ در

کتابخانه موزه سالار جنگ نگهداری می‌شود.

آغاز: ستایش مسلم خداهی کوهی نیایش سزاوار شاهی کوهی

چاپ‌های شاهنامه و انتخاب‌های آن

● ام. لمسدن (M. LUMSDEN) با مقدمه و فهرست مفصل عنوان‌ها از

تومس واتلی، چاپخانه کامپانی، کلکته، ۱۸۱۱ م (۱۲۲۶ هـ) به چاپ رسانده است.

● جلد اول شاهنامه، کلکته، ۱۸۱۱/۱۲۲۶. در این چاپ اطلاع داده شده:

The Shah Nama, being a series of heroic poems, on the ancient history of Persia [Persian text, revised and edited by Mirza Mehdi and others, superintended by Mathew Lumsden, with English preface by the latter] ... in eight volumes. Volume first; Calcutta, 1811.

● در یاد بود کاماجی در ۱۸۲۹ م (۱۲۴۵ هـ) از بمبئی چاپ گردیده و فرهنگ بعضی الفاظ در آخرین چاپ آمده است.

● در سال ۱۸۲۹ م (۱۲۴۵ هـ) به سعی و اهتمام کمترین بندگان، آن بی‌نشان و

لامکان کپتان ترنر مکان (Turner Macan) به نسخ متعدد قدیم و معتبر مقابله و

تصحیح یافته مع فرهنگ الفاظ نادر و اصطلاحات غریب و احوال آن سخن فصیح و

ادیب به دارالحکومت کلکته به قالب طبع درآمد. [چاپخانه بابتیست میشن (Press

Baptist Mission)] اولین چاپ کامل و معتبر است که از شاهنامه انتشار یافته و

مورد استفاده محققان و دانشمندان در تحقیقات و مطالعات علمی شاهنامه واقع

شد. این شاهنامه در ۴ جلد چاپ شده و فرهنگ واژه‌ها و اصطلاحات نامانوس در

آخر هر جلد شامل است. احوال زندگی فردوسی به زبان‌های هر دو فارسی و

انگلیسی در این چاپ آمده است.

● سید رضا الحسنی شیرازی به تقاضای آقا محمد مهدی اصفهانی شاهنامه را با

ملحقات آن و با اسم بردن نسخ خطی شاهنامه که در تصحیح این چاپ مورد

استفاده قرار گرفته، در چهارم رجب ۱۲۶۲ مطابق ۲۹ ژانویه ۱۸۴۶، از چاپخانه

گنپت راؤ کوشنچی، بمبئی چاپ کرده است.

این چاپ دیباچه‌ای دارد حاوی بر ۲۴ صفحه و فرهنگ واژه‌های دشوار در ۲۹ صفحه در آخر چاپ آمده است.

● به سعی و اهتمام آقا محمد باقر صاحب بن حاجی میرزا کوچک تاجر شیرازی... در بندر معموره بمبئی در کارخانه گنپت راؤ کوشنچی به زیور طبع در آمده در ۱۸۴۹/۱۲۶۶، مصوّر و رحلی و چاپ سنگی است.

● بمبئی، ۱۸۵۱/۱۲۶۸.

● بمبئی، ۱۸۵۳-۴/۱۲۷۰، رحلی، سنگی، به خط آقا بابا.

● بمبئی، ۱۲۷۲ هـ.

● بمبئی، ۱۸۵۶/۱۲۷۳.

● بمبئی، ۱۲۷۴ هـ.

● بمبئی، ۱۸۵۵/۱۲۷۵.

نسخه مشهور به چاپ اولیا سمیع به خط محمد ابراهیم الشهیر به آقا خلف محمد حسنی خان اولیا سمیع شیرازی که در کارخانه عبدالغفور مشهور به دادو میان بن محمد عبدالله دهاییلی طبع شده است.

● بمبئی، ۱۸۵۹-۶۰/۱۲۷۶ حسب فرمایش آقا میرزا محمد باقر بن حاجی میرزا کوچک تاجر شیرازی به خط میرزا محمد رضا بن آقا میرزا محمد حسین خوش

نویس شیرازی در مطبع محمدی به چاپ رسید. در صفحه عنوان نوشته شده:

«حسب فرمایش... آقا محمد صادق شیرازی... لهذا عبدالکریم بن محمد ابراهیم الطباطبائی الاصفهانی الاردستانی از ابتدای این صفحه تا انتهای دیباچه به قید تحریر در آورده، ۱۲۷۵»

در این چاپ فرهنگ واژه‌ها و اصطلاحات غریب از صفحه ۴۳ تا ۵۴ آمده است.

● بمبئی، ۱۸۶۸ م (۱۲۸۵ هـ).

● کلکته، ۱۸۷۲ م (۱۲۸۹ هـ).

● نول کشور، کانپور، ۱۸۷۴ م (۹۱-۱۲۹۰ هـ).

با مقدمه و فرهنگ بعضی الفاظ دشوار.

● کلکته، ۱۸۷۸ م (۱۲۹۵ هـ).

● بمبئی، مطبع حیدری، ۱۸۸۳ م (۱۳۰۱-۱۳۰۰ هـ).

قاضی فتح محمد بن قاضی نور محمد و ملا نورالدین بن جیون خان این چاپ را ترتیب داده و به اهتمام نور محمد بن عبدالصمد و محمد حسین کشمیری به چاپ رسیده است.

● نول کشور، لکهنو، ۱۸۸۳-۴/۱۳۰۱.

● بمبئی، فتح الکریم ۳ رجب المرجب ۱۳۰۶/۱۸۸۸ و ۱۳۰۸/۱۸۹۰.

این چاپ بکوشش قاضی عبدالکریم بن قاضی نور محمد و قاضی رحمة الله بن قاضی فتح محمد بعمل آمده.

از صفحه ۱۷۵ تا ۱۸۶ فرهنگ «الفاظ نادره و اصطلاحات غریبه شاهنامه» آمده. مجالس هم دارد. سید ناظم حسین رضوی موهانی کاتب این نسخه است.

● نول کشور، ۱۸۹۱ م (۱۳۰۹ هـ).

● نول کشور، کانپور، ۱۸۹۶/۱۳۱۴ (سنگی).

بکوشش منشی بهگوان دیال با فرهنگ و مقدمه به چاپ رسیده است.

● بمبئی، ۱۸۹۷-۸/۱۳۱۵ (سنگی).

● بمبئی، چاپخانه گلزار حسنی، ۱۲۶۸ بزرگدی/۱۳۱۶ هـ/۱۸۸۹ م.

خورشید جی منوچهر جی کاتیلی شاهنامه را به نام «آئینه خورشید» به چاپ رسانده است.

- بمبئی، پارسی پنچایت، ۲۴ نوامبر ۱۸۹۸ م (۱۳۱۶ هـ).
- بمبئی، ۴/۱۳۲۱-۱۹۰۳.
- نول کشور، کانپور، ۷-۱۳۲۶/۱۹۰۸.
- نول کشور، کانپور، ۱۹۰۹ م (۱۳۲۷ هـ) (۴ جلد در دو مجلد)، براساس چاپ ترنر مکان است.
- پونا، بخش فوتوزینکوی دولتی، ۱۹۱۱/۱۳۳۰.
- (Government Photo Zenco Department, Pune, 1330 A.H.)
- ترتیب: آموزنده بن نوزر پارسی، به تقاضای آقا محمد باقر تاجر شیرازی، در جمادی الثانی ۱۲۷۲ هـ کتابت کرده بود. مجالس هم دارد. در آخر جلد اول عکس فردوسی هم آمده است.
- بمبئی، ۵/۱۳۳۳-۱۹۱۴، تجدید چاپ مشهور به اولیاء سمیع.
- بمبئی، نیو بک کامپانی (New Book Company)، ۱۹۵۰ م (۱۳۷۰ هـ).
- ترتیب: پی. بی. وچچا.
- دهلی، هیریتج پبلیشرز (Heritage Publishers)، ۱۹۷۳ م (۱۳۹۳ هـ).
- بکوشش الکسندر روجرس (Alexander Rogers)
- داستان سهراب
- اتکنسن (J. Atkinson) با مقدمه و پاورقی‌ها به فارسی، این چاپ را که از کلکته در ۵-۱۸۱۴ م (۱۲۳۰ هـ) صورت گرفت است، خدمت فرماندار کل و رئیس ستاد ارتش هند آقای فرانزس (Francis) تقدیم نمود.
- منتخب شاهنامه
- مطبع اردو گانڈ، دارالامارہ کلکته، (Urdu Guide Press)، ۱۸۸۰ م
- (۱۲۹۸ هـ) (سرپی)، بکوشش کبیرالدین برای امتحان افسران صیغہ میلتری (نظامی)

و سیویل (غیر نظامی) یعنی منصب داران اهل سیف و اهل قلم در دگری آف آنر (Degree of Honour) توسط اچ. اس. چیریت (S.H. Chairret) ترتیب داده شد. این منتخب از شاپور اردشیر آغاز و به فرمانروائی هر مزد پسر انوشیروان به پایان می‌رسد.

● چاپ‌های خلاصه شاهنامه

بصحیح هردهیان سنگ ابن دیوان شیولال ابن دیوان هیم راج کاپست قانون گوی پرگنه جونپور ملقب به برم زئی، بفرمایش منشی گورسهای، چاپخانه در کلان کوتی، به کارخانه بخش خان ۱۲۴۹/۱۸۳۳.

● خلاصه الشاهنامه (فصاحت الیوان)

هردهیان سینگ ابن دیوان شیولال ابن خلاصه را در سال ۱۲۴۰ فصلی مطابق با ۱۲۴۹ هـ به تقاضای نواب محمد علی خان بهادر والی اوده نوشته بود. چاپ مطبع کتیرالمطابع، ۱۲۶۷/۱۹۴۷.

● کارنامه اردشیر بابکان

این منتخب از بمبئی در سال ۱۸۹۶ م (۱۳۱۴ هـ) چاپ گردیده است.

● رستم و سهراب

بمبئی، ایجوکیشن سوسائتی استیم پریس (Education Society's Steam Press) ۱۸۹۶ م (۱۳۱۴ هـ).

● منتخب شاهنامه

بمبئی، ۱۳۱۸/۱۹۰۰.

● داستان‌ها از شاهنامه

از: مودی، جی. جی. در دو جلد از بمبئی در سال ۷-۱۹۰۶ م (۱۳۲۴ هـ) چاپ شد.

● داستان‌های زنان شاهنامه

(The Episodes of the Famous Women of the Shah Nama)،

چاپخانه دستور آشکارا، ۱۹۰۸ م (۱۳۲۶ هـ).

● داستان سهراب ورستم

نول کشور، ۱۹۲۲ م (۱۳۴۱ هـ).

● داستان بیژن و منیژه

بمبئی، ۱۳۱۵ هـ.

شرف‌الدین الکتبی، بمبئی، ۱۹۳۷ م (۱۳۵۶ هـ).

● چاپ‌های ترجمه شاهنامه

● خسرو و عجم

ترجمه منظوم به زبان هندی از خلاصه توکل بیگ معروف به تاریخ شمشیرخانی، به تصحیح غلام حیدر، کلکته، ۱۸۴۶ م (۱۲۶۳ هـ)؛ کانپور، ۱۸۵۲ م (۱۲۶۹ هـ)؛ لکهنو، ۱۸۷۲ م (۱۲۸۹ هـ)؛ میرت، ۱۸۷۶ م.

● سرور سلطانی

ترجمه تاریخ شمشیرخانی به زبان اردو با اضافه مطالبی از کتاب‌های دیگر از رجب علی بیگ سرور (م: ۱۲۸۶/۱۸۶۹) نگارنده فسانه عجائب، به فرمایش واجد علی شاه اختر واتی اوده، که در سال ۱۱۷۳ هـ به پایان رسید. مطبع مسیحایی، لکهنو، ۱۲۶۸/۱۸۵۱؛ مطبع سلطانی، لکهنو، ۱۲۶۳/۱۸۴۶، به تحقیق آغا سهیل، مجلس ترقی ادب، لاهور، ۱۳۹۵ هـ.

● شاهنامه اردو (قصه خسروان عجم)

مول چند لکهنوی متخلص به منشی (م: ۱۲۴۵ هـ) شاگرد شاه نصیر شاعر معروف اردو، شاهنامه شمشیرخانی را در عهد گورنر جنرال سر هنری هاردینگ

(Sir Henry Harding) به دستور کپتان جارج ترنمل مارشال بهادر به نام «قصه خسروان عجم» در سال ۱۲۲۵ هـ برای مدارس ترجمه نمود تا محصلین با اصطلاحات رزمی آشنا، چست و چالاک گردند.

نول کشور، مارس، ۱۸۷۲ م (۱۲۸۹ هـ)؛ مطبع کریمی، بمبئی، ۱۳۳۱/۱۹۱۲؛

مطبع منشی جی نرائن، دهلی، ۱۳۶۲/۱۹۴۳.

● ترجمه شاهنامه به زبان گجراتی

بمبئی، ۱۸۹۷ م (۱۳۱۵ هـ).

● شاهنامه اردو

با مجالس، مطبع فیض احمدی، لکهنو، ۱۳۱۸/۱۹۰۰.

● ترجمه شاهنامه به زبان گجراتی

از: مودی، ج. ج.، بمبئی، ۱۹۰۴ م (۱۳۲۲ هـ).

ترجمه شاهنامه از ابتدا تا دوران حکومت منوچهر، با تاریخ پادشاهان ایران چنانکه در اوستا، پهلوی و منابع دیگر فارسی آمده است.

● ترجمه ملخص شاهنامه (منظوم)

از: سید باقر حسین دهلوی. مطبع جوهر هند، دهلی، ۱۳۲۲/۱۹۰۴.

● ترجمه شاهنامه به زبان انگلیسی

از: وی. بی. و هرا، استاد فارسی در دبیرستانی در گودرا (گجرات)، چاپخانه پراجا برشو، ۲۱ مه ۱۹۱۱ م (۱۳۲۹ هـ).

● ترجمه شاهنامه به زبان گجراتی

از: ماهیار نصر جی ختن و فرامرز، ۱۲۸۳، یزدجردی/۱۹۱۴ م (۱۳۳۳ هـ).

● ترجمه شاهنامه

بمبئی، ۱۹۱۴ م (۱۳۳۳ هـ).

● چندره و هر دیالو سیمها (ترجمه شاهنامه به زبان هندی)

آگره، ۱۹۴۷ م (۱۳۶۷ هـ).

ترجمه شاهنامه به زبان پنجابی

از: رنجیت سینگ و جنک سینگ.

اداره زبان حکومت استان پنجاب، پتالا، در چهار جلد چاپ کرده است. جلد اول، دوم و سوم در سال ۱۹۸۰ م (۱۴۰۱ هـ) و جلد چهارم در سال ۱۹۸۱ م (۱۴۰۲ هـ) منتشر گردید.

● ترجمه شاهنامه به انگلیسی (منظوم)

از: الکسندر راجر (Alexander Roger)

سید انترنیشنل، دهلی نو، ۱۹۸۹ م (۱۴۱۰ هـ).

● ترجمه منتخبات شاهنامه

از: دیوی سینگ، رهنمای تعلیم، لاهور.

فهرست نام کاتبان

۵۸	۶۴	آموزند بن نوزر پارسی	رضا علی بیگ
۱۷	۵	ابن ابوالمکارم سعدالله الحجازی	سید امیر شاه رامپوری
	۱۴	ابن شاه محمود جمال الدین الکاتب	سیف الله بن سید محمود
۴۹	۲	ابن محمّد المحمود	دایم الحسنی الواسطی
۳۳	۱	ابن یحیی	شاه محمّد الکاتب
۴۸	۱۶	احمد	شیخ ابوالمکارم ولد شیخ علیم الله
۵۲	۱۹	امیر حیدر	شیخ امام بخش بنی اسرائیل
۱۷		بدهن بن قوام الدین بن کمال الدین	شیخ رکن الدین حسین
۵۰	۳	یوسف علم دار مخاطب به امیر بلغاری	ضمیر حسین
۵۲	۵۲	بینی پرشاد	طوطا رام کایسته سکسینه
۵۰	۴۷	پاندیت سهج رام کتری	عباس علی خان
۵۱	۱۰	بیر بخش	عبدالرزاق
۶	۱۳	جعفر	عبدالواجد زاهدی
۲۸	۱۸	جهومک لعل کایسته کرن	علام الدین
۵۷	۴۹	خلیفه نجیب الدین	غلام محمّد
۱۶	۱۶	خواجه احمدالله	غوث علی
۸	۴۸	دوست محمّد	غیاث الدین بن عبدالقادر بن اسحق
۵۲	۵۳	راجا رام	قبول الدین محمّد اله آبادی
۵۱	۵۱	رام سهوای	کاظم علی ولد فضل علی
۷.۵	۵۳	رام کیشن برهمن	کمال الدین بن ابراهیم

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست اماکن

		محمد ابراهیم الشهیر به آقا خلف
		محمد حسنی خان اولیا سمیع شیرازی ۶۲
		محمد بن محمد یوسف التشری ۳
		محمد سعید نگاه ۴۷
۶۰	ارکات	محمد مقیم
۵۰	البیچ پور (برار)	محمد مقیم ولد شیخ عبدالحکیم ۱۴
۶۷، ۶۶، ۶۵، ۶۴، ۶۳، ۶۲، ۶۱	بمبئی	محمد یوسف فیصر ۶۰
۵۲	بهرت پور	مرشد الکاتب الشیرازی ۴
۶۸	پتیالا (بنجاب)	مولوی قنبر علی ۴۹
۴۳	پیشاور	میر حسین صادق ۵۰
۶	جونپور	میرزا محمد رضا بن آقا میرزا محمد
۶۷، ۶۴	دهلی	حسین خوش نویس شیرازی ۶۲
۴۹	راجگر	میر مدد علی ولد میر امام علی
۵۱	سواہی جی پور	ابن سید شمشیر ۵۱
۵۳	شیکار پور	میر نجیب علی بن میر مهدی
۶۴، ۶۳	کانپور	ابن میر سیف اللہ بخاری ۴۷
۶۶، ۶۴، ۶۳، ۶۱	کلکتہ	نثار علی ۱۵
۵۲	کھتولی	نصیر الدین ۶۰
۶۷	گودرا (گجرات)	نور احمد ولد میان محمد سعید ۱۶
۶۸، ۶۶	لاہور	واجد علی خان ۵۰
۶۷، ۶۶، ۶۳	لکھنؤ	وسی بن محمد ۱۱
۶۶	میرت	ہدایت اللہ بن عنایت اللہ ۴۳
		ہیرباد داراب بن ہیرباد ہور مزیار ۴۲
		ہیرید بن ہیرید ویکجیو ۴۲